

Останні дні Штурмфюрера

М. ЯНІШЕВСЬКИЙ і К. ЯВОРСЬКИЙ

Видавництво «пу-гу»

ВИДАННЯ »ПУ-ГУ«

Вийшли з друку:

А. Кащенко

»Зруйноване гніздо«

Ю. Балко

»Інженер Марченко«

Г. Андерсен

»Дванадцять казок«

Г. Тревор-Ровпер

»Останні дні Гітлера«

»Зорі і людська вдача«

»За залізною завісою«

✱

Друкуються:

Ч. Діккенс

»Давід Копперфільд«

С. Любомирський

»Між славою і смертю«

3158

М. Янішевський і К. Яворський

Останні дні штурмфюрера

(Його ім'ям)

Кіно-роман

Читальня УР
«М. П. П.»

diasporiana.org.ua

Видавництво «ПУ-ГУ»

Авгсбург 1948

3. 1948 - Buchdruckerei Hieronymus Mühlberger, Augsburg.

3158

Розділ перший

БЛАКИТНА БЕЗОДНЯ

Над блакитним морем линуть звуки чарівної мелодії. Чорнявий рибалка, що сидить на човні, прислухається до музики, яка лине з білого мармурового палацу на скелястому березі Неаполітанської затоки.

Звуки музики заглушає гудіння мотору. Рибалка повертає обличчя в бік великого гідро-літака, що спускається на море й, піднявши біле вітрило, прожогом мчить до нього.

Деякі пасажири — офіцерів американської армії — сідають у катер. Айріс Годнетт — молода білява американка у зеленій формі УНРРА, помітивши човна, гукає до рибалки:

— Галло! Галло!

— Чому ви не з нами, міс? — звертається до неї один з офіцерів.

— Хочу дістатися на берег більш екзотичним способом! — відповідає вона офіцерам, що запрошують до катера.

— Майор Годнетт мешкає в тому палаці, — пояснює молоденький лейтенант і показує на величний білий будинок з високими мармуровими колонами.

— Дуже вдячна!

Легенький човен під білим вітрилом, ледь торкаючись поверхні води, мчить морською затокою й наближається

до скелястого берега, звідки чути щораз сильніші звуки легкої італійської музики.

Айріс виходить на берег і, за кілька хвилин наблизившись до палацу, піднімається вгору широкими кам'яними сходами. Рибалка, поспішаючи за нею, несе невеличку валізку.

— Пліз, — протягує вона гроші чорнявому італійцеві.

— Грація, сеньйорито! — вклоняється той і кладе до її ніг елегантну шкіряну валізку. Наспівуючи веселу пісеньку, він непомітно зникає.

Айріс відчиняє двері до повитої плющем тераси і з захопленням дивиться, як шестеро життєрадісних американських офіцерів під звуки оркестри танцюють з чарівними італійськими панночками.

Високий, з мужнім вольовим обличчям і темно-сірими очима майор повітряної фльоти — Гаррі Годнетт — помітно вирізняється своєю вродливою вдачею серед його друзів.

Струнка вродлива дівчина, з яскраво-виразним південним типом обличчя, в захопленні від свого партнера. Її чорні, немов з агату, очі виблискують іскорками південного темпераменту, що розгорається в ритмічних рухах танку.

Помітивши брата, Айріс радісно гукає:

— Гаррі! Гаррі!!

Обривається танок, і смаглява італійка кидає погляд, повний ревнощів, на свого партнера, що, залишивши її, вже обіймає й цілує біляву синьооку американку.

— Люба Айріс, чому ти не попередила мене про твій приїзд?

— Отримавши призначення до Італії, я хотіла зробити тобі приємну несподіванку.

— Он що! Ну, а як же здоров'я нашої мами? — цікавиться Гаррі.

— Матуся здорова, але дуже турбується про тебе.

Друзі Годнетта оточують Айріс і з гомінкою веселістю декілька разів підкидають її на руках.

— Однак, ви тут непогано проводите час! Ми турбуємось, що наші хлопчики воюють, а вони . . . — багатозначно говорить Айріс, оглядаючи мальовничу групу дівчат у легеньких весняних сукнях. Дівчата й собі дивляться на молоденьку екстравагантну американку, з цікавістю розглядаючи на ній військову форму.

За мальовничою групою в обрамленні колон, повитих плющем, сліпуче сяє море.

— Американці скрізь почувають себе добре, — зауважує молодий лейтенант Роджерс, — цікаво, що новенького в нашому Фріско?

— Я привезла вам цілу купу новин і привітань, — сповіщає Айріс.

Гаррі Годнетт запрошує всіх до столу, заставленого стравами й пляшками з вином.

— За нашу гостю! — піднімає він келиха.

— За чарівну Айріс! — перебиває всіх Роджерс.

— За чудову Айріс, віват!!

— За нашу перемогу! — дзвенить голос Айріс.

— За перемогу!

— За нашу перемогу!

Підняті бокали зіткнулися в кришталевому передзвоні. Гулянка дедалі стає бучнішою. Італійські дівчата, крім однієї, нагороджують американців чарівними поглядами.

— Тут уже надто гомінко, — звертається Гаррі до Айріс, беручи її за руку. Вони спускаються кам'яними сходами і йдуть між квітучих мигдалевих дерев.

— Тут уже весна . . . — замріяно говорить Айріс, — яке чудове, м'яке підсоння . . .

— Так, сестричко. Ми живемо, немов на курорті. Наші літуні не гніваються.

— Колись давно я мріяла побачити Середземне море і ось . . .

— В нашій сім'ї ти не аби яка мандрівниця! За двадцять чотири роки дівочого життя ти встигла побувати в Індії, Єгипті . . .

— Так, Гаррі, але ти, здається, іздив ще більше?

— Звичайно! Бюро мандрівок генерала Айзенгауера затьмарило славетне мандрівниче бюро Кука. Під час цієї війни американці побували у всіх країнах світу. Наші вояки — найбільші в світі мандрівники, — жартівливо розповідає Годнетт, цей не позбавлений гумору американець. Спершись на мармурову балюстраду, вони спостерігають мальовничий краєвид на березі Неаполітанської затоки, де на рейді стоїть ескадра бойових кораблів під американськими й британськими прапорами.

— А як твої сердечні справи? — лукаво запитує Айріс, киваючи головою в бік тераси, звідки все ще линуть звуки чарівної музики.

— Так . . . вони, дійсно, гарні дівчата. Моя партнерка — справжня красуня, — відповідає Годнетт, — але жодна з них не зрівняється з моєю Маріянною! — додає він, дістаючи з кишені фото білявої дівчини з надхненим і гарним, шляхетним обличчям, і тримає його на тлі квіту-чих дерев. Йому ввижається, що Маріянна ожила і всміхається.

— Невже, Гаррі, ти, як і раніш, кохаєш свою наречену?

— Так . . . Не дивлячись на довгу розлуку і роки війни, кохаю, — журливо відповідає Годнетт сестрі.

— Уявляю, Гаррі, твої переживання. Але наші закони, введені за війни, забороняють одружуватися з жінками ворожої національності . . .

— Так, але юридично я оформив наш шлюб ще напередодні війни . . .

— Це я знаю, але . . . моральний обов'язок?

— О, Айріс, тобі ж добре відомо, що її родина не має нічого спільного з німцями-наці, які розпочали війну проти всесвіту. Її батько — демократ.

Гомінка юрба друзів Годнетта обриває його розмову з сестрою.

— Гаррі! Так ось де ти заховався з чарівною міс Айріс?!

— Якби ми не знали, що міс Айріс твоя сестра, подумали б, що ти залицяєшся.

— Ми починаємо ревнувати тебе до сестри.

— І маємо бажання почути новини з нашого Фріско.

— Я пропоную перейти на терасу. Там музика, вино! — захоочує спритний Роджерс, і всі, наспівуючи й жартуючи, піднімаються на терасу, де гримить музика. Вони підходять до столу, і знов, наповнені прозорим вином, келехи дзвенять ніжними кришталевими звуками.

До палацу мчить мотоцикліст — посланець командира бригади. Він піднімається на терасу й подає пакета майорові Годнетту. Розпакувавши конверта, Годнетт читає:

»У зв'язку з трагічною смертю майора Хелла Вам пропонується негайно перейняти на себе його ескадру . . . Генерал ВУДСОН«.

— Окей! — кидає Годнетт посланцеві, і той, клацнувши закаблуками, зникає за товстими мармуровими колонами. Весела усмішка злетіла з обличчя Годнетта, натомість лягла тінь суворої зосереджености. Він стоїть якусь мить нерухомий і потім раптово повертається до насторожених друзів.

— Ну, що?! — схвильовано питають Годнетта.

— Пробачте, панове. Невідкладні службові справи змушують мене залишити вас і побажати всього найкращого.

— Ох, жахлива ця війна! — гірко зідхає Айріс. Вона б хотіла затримати й не пустити свого єдиного коханого

брата, але, розуміючи, що війна — не жарт, а прикра сувородійсність, стримує свої хвилювання і, прощаючись з Гаррі, знаходить у собі слова втіхи й підбадьорювання. Відстебнувши золоту мініатюру, вона подає її братові:

— Гаррі, візьми цього талісмана. Ці слоники завжди приносять щастя!

— Дякую, кохана сестричко! Ти тут не сумуй, а розважайся. Я скоро повернусь, і тоді ми ще поговоримо, — заспокоює він Айріс, помітивши її хвилювання.

Рукою, прикрашеною дорогоцінним перснем, майор Годнетт бере кашкета з кокардою американського офіцера авіації і перед великим люстром надягає його на голову...

*

У штабі бригади на синьому тлі великої мапи чітко виділяється струнка постать майора Годнетта. Кільканадцять офіцерів слухає свого нового шефа:

— Ми вилітаємо бомбардувати залізницю і останню виробню летючих бомб »V-2«, розташовану в альпійській долині Вальзерталь. Прошу помітити на своїх мапах цей пункт.

Вістря довгого стека, упевнено проведеного рукою Годнетта по мапі, зупинилось на квадраті ч. 7. Офіцери занотовують цей пункт на своїх мапах.

— Бажаю щастя! — закінчує сповнений рішучості Годнетт.

*

На аеродромі стоять готові до вилету бомбардувальники, освітлені сліпучим промінням сонця. Під гуркіт моторів вони підіймаються й зникають у блакитній безодні південного неба...

Розділ другий

УТРАЧЕНІ ТРОФЕЇ.

На столику фешенебельного сальон-вагона лежить офіцерський кашкет з чорною околичкою, прикрашеною емблемою смерти — металевим блискучим черепом з кістками.

Виплекані чоловічі руки зневажливо перебирають разки намиста з перлів та золоті родинні цінності, прикрашені гербами польських магнатів. Серед скарбів — масивний золотий перстень з українським тризубом. На долонях, виблискуючи, котяться золоті монети: долари, соверени, дукати, червінці, і з дзенькотом сипляться до вишитої чудовим орнаментом торбинки. На підлозі, застеленій багатим килимом, стоїть дві шкіряні валізи.

У м'якому фотелі сидить офіцер і під звуки чудової музики, що летиться з радіо-апарату, насвистує популярну німецьку пісеньку:

»Ес гет алес форюбер
Ес гет алес форбай,
Нах едем децембер,
Фольгт відер айн май.«

— Так!.. Війна закінчується... Тому треба привести до ладу свої трофеї, — самовдоволено промовляє до себе офіцер з породистим вольовим обличчям. Його сірі, немов одліті з криці, очі уважно розглядають торбинку. Це — контрибуція варшавських поляків... я обіцяв не роз-

стрілювати їхніх закладників і... дотримав слова офіцера... Я не розстріляв їх, а... наказав повісити! Ха, ха, ха!!! — сміється він, висипаючи з торбинки цінності. — Однак, тут немає нічого особливо цінного, крім двох-трьох вартих уваги камінчиків...

Розсипані на столі коштовності переливають соняшне проміння, виграючи барвистою веселкою. Офіцер милується ними й пригадує один за одним епізоди з переможного походу на Польщу та Україну. Перед його очима так ясно, немов дія відбувалася не три роки тому, а тількищо, проходять картини, як здобувались ці скарби:

*

До офіцера приходить делегація сивих професорів, інженерів і лікарів на чолі з равином.

— Ми — представники жидівської громади Бердичева — просимо вас дарувати нам життя, а також... прийняти цей невеличкий подарунок, — промовляють вони, протягаючи торбинку, розшити чудовим орнаментом.

— Що-о?! Дарувати життя?! — кричить офіцер, проходячи перед натовпом переляканих, напівроздягнених жінок і дітей. Глянувши на сивобородого, напівоголеного равина, інженерів і професорів, наказує:

— Вогонь!

Есесівці пострілами з автоматів косять тисячний натовп знедолених людей. Солдатська рука зриває з шиї вродливої жидівки перлове намисто; ще хвилину, і на її пишні груди наступає кований вояцький чобіт, а тремтяче тіло летить до ями, заваленої трупами...

*

Біля товарного вагона — натовп українських жінок і дівчат, оточений численною вартою.

З довгого списку офіцер викликає і зневажливо, немов худобу, оглядає переляканих людей. Есесівці ретельно

обшукують, віднімають останні цінності в знедолених жінок і штовхають їх до заготованого вагону.

— Марія Квітко! — викрикує офіцер, і його увага зосереджується на вродливій стрункій дівчині, що виходить з натовпу й зупиняється перед офіцером. Вражений її красою, він стоїть якесь мить, утративши здібність промовити слово. Раптом погляд його холодних сірих очей зустрічається з поглядом дівчини.

— Фак?

— Оперова співачка.

— Ах, оперева?! Дуже приємно . . . , — злорадно сміється офіцер, і його зневажливий зір зупиняється на коштовному кулоні, що виблискує на матово-білій шиї артистки; ще мить, і його пальці прикрашені дорогоцінним перстнем, з жадобою хижака зривають чудову прикрасу.

— Унтерменші не можуть бути оперовими артистами! Їм не потрібні такі дорогі камінчики. Вони мусять працювати на фабриках і виробнях великої Німеччини! — скажені він, штовхаючи дівчину до вантажного вагона . . .

*

— Колись цей дорогоцінний діамант носила українська оперова співачка — Марія Квітко, — а тепер повновладним господарем цієї речі, став я — штурмбанфюрер СС — Ганс Тюмель! — самовпевнено всміхається він, підкидаючи на долоні кулон. Раптово обриваються звуки музики, і схвильований голос диктора оповіщає:

— Увага! Увага! Над Німеччиною з'явилися ворожі бойові літаки! Курс — північний схід!

*

З'єднання бомбардувальників, що з погрозливим гудінням летять над Альпами, залишають за собою довгі білі смуги спрацьованих газів. Ранкове сонце рельєфно освітлює круті схили снігових гір, що нагадують велетнів, які висунули свої сиві голови з-під білої ковдри хмар.

Мальовничою долиною Вальзерталь, перекликаючись від села до села, котяться хвилі сигналів повітряної тривоги...

*

В салон-вагоні чути наближення щораз сильніших тривожних звуків виття сирен. Рухи Тюмеля, що сортує цінності, стають неспокійними й хапливими. Він похапцем складає до шкіряної валізи свої скарби, прислухаючись до виття сирен, що з кожною миттю стає голоснішим і погрозливішим. Здається, що зграя здичавілих потвор, віщуючи нещастя, галопом наближається до вагона, з наміром вирвати у Ганса Тюмеля всі його скарби. Напружено прислухаючись, він швидко ховає їх...

*

У флягманському літаку Гаррі Годнетт приймає радіонаказ.

— Так, так... Я слухаю... ми помітили скупчення поїздів, навантажених бомбами «фау-2»... Йдемо на бомбардування!..

Згори видно рельєфну мапу дуже нерівної місцевости, на якій виблискує павутиння залізничних рейок, скупчення невеличких, немов лялькових, вагонів і поїздів.

— На ціль! — подає команду Годнетт і з'єднання стрімкопадних бомбардувальників прожогом мчить на ціль.

*

Відчиняються двері салон-вагона, і в щілину просувається кругле тупувати обличчя піхотного солдата:

— Дозвольте доповісти?..

— Я тобі казав, що без стуку...

— Над нами ворожі літаки, — шепоче Сепп Фукс.

Чути вібраційне гудіння стрімкопадного літака й стрілянину зі скорострілів. Поблизу вибухають бомби. Схопив-

ши лише футляр із брилянтами й кулон, на бігу на-
діваючи кашкета, Тюмель вибігає з вагона розкішного
поїзду з написом »Зондерцуг«.

Охоплений тваринним жахом, ухопившись руками за
голову, він мчить між рядами платформ, навантажених
величезними крилатими бомбами »фау-2«. Це жахливий
галоп людини, що відчула надзвичайну смертельну не-
безпеку.

Падаючи одне на одного й борсаючись, люди бурхливим
потокком вливаються в отвір підземелля. Водночас жахли-
вий вибух здригає стінами бомбосховища й привалює
людей уламками й порохом.

Сепп Фукс, схопивши голову в руки, ткнувся лицем
у пелену старої жінки.

Перед Гансом Тюмелем, що вибіг із сховища, відкрилася
сумна картина. На місці, де кілька хвилин тому стояв
його особливий поїзд, зяє величезна, ще вся в диму лійка,
мов кратер вулкана. Навкруги в хаотичному безладді
нагромаджені уламки вагонів, каміння, зігнуті, задерті
догори рейки.

Тюмель нерухомо-виряченими, мов скам'янілими, очима
довго дивиться в одну точку — на дно димової лійки, де
похоронені його трофеї. Густий порох, що все ще падає
й заволікає місце жахливої катастрофи, осідає на чорні
петлиці зі срібними знаками СС. Вони поступово темніють
і зливаються з кольором мундира.

Побачивши свого деньщика, Тюмель лютує: »Мерзот-
нику! Ти не міг узяти хоча б валізу?! Скотяка!!«

— Дозвольте доповісти! Ви забули наказати.

— Негідник! З твоєї вини пропали всі мої цінності! На
кілька мільйонів! Шукай! — наказує Тюмель. Сепп Фукс,
виструнчившись у фронт, терпляче зносить лайку офі-
цера, ніби згоджуючись, що всі ці руїни сталися виключно
через його нездалість.

— Пане штурмбанфюрере! Наступного разу я винесу вашу валізу хоч би з вогню, — винувато запевняє Фукс.

— Замовчи! Які валізи?! Я віддам тебе на Гавптвахту! Пристрелю тебе!

— У нас в Обермюлле трапився був подібний випадок... — багатозначно вибуркнув Фукс, розкидаючи задимлені уламки.

Розділ третій.

НЕВІЛЬНИКИ ГІР.

— Мета знищена, — рапортує радіо-телефоном Гаррі Годнетт, спостерігаючи величезний стовп вогню й чорного диму, що нагадує вибух вулкана.

... Вузькою, стиснутою в горах долиною Вальзерталю перекочується грім дивовижної сили вибуху, відбиває луною в навислих сірих скелях і потопає в бистрині шумного потоку.

— Миколо! — злякано скрикує, йдучи вузькою гірською тропою, дівчина й, оглянувшись, припадає до свого супутника. Вони зупинилися, спостерігаючи стовп чорного диму, що метнувся на кілька кілометрів угору. На його версі розсіпані блискотливі сріблясті іскри бистролетних літаків, що зближаються до гір.

— Оце вибух! Певно зовсім розбили вокзал, — захоплено озивається Микола, обіймаючи правою рукою Марію, а ліву приклав до лахматих брів, спостерігаючи з висоти розгорнуту перед ним панораму.

В долині стріляють зенітні гармати. Навколо літаків спалахкують вогники й білі баранці з вибухів.

— Ще тиждень-два й кінець! Розумієш, Маріє, кінець війни, рабству, приниженню. Ти перестанеш плакати й будеш співати, — розмовляє молодий і життєрадісний чоловік із сивим пасмом волосся, що контрастує на чорній, мов смола, чуприні. Скоряючись радісному почуттю, що охопило його, він співає:

»Я вільний, мов вітер безмежних просторів,
Що в леті надземнім бар'єрів не зна . . .«

. . . У вікно кабіни Гаррі Годнетт бачить спалахи гарматнів, що вибухають поблизу.

— Ми потрапили в смугу обстрілу. Змінити курс на дев'яносто ступнів праворуч, — наказує він через радіо-телефон.

Обстріл стає щораз інтенсивніший. Флягманський літак, схитнувшись, сильно похилився на праве крило, і командир дає останній наказ:

— Темза, Темза . . . зістрілений . . . приймайте команду . . . екіпаж покидає літака.

Гаррі Годнетт, відкривши люк і пустивши вперед пілота, стрибає слідом за ним. Тут же з виттям і свистом летять охоплені полум'ям частини розтрощеного бомбардувальника.

Розпустився склепінням легкоспад, і Гаррі Годнетт хутко спадає в блакитну безодню . . .

— Глянь, Миколо! — скрикує Марія, показуючи на охоплений полум'ям літак.

— Підбили! Жаль! — зідхає Микола.

Припавши одне до одного, двоє українців, закинутих бурею війни на передгір'я Альп, прислухаються, як б'ються в унісон їх серця, і спостерігають опускання легкоспада.

. . . Нагромаджені в хаотичному безладді сірі скелі, місцями порослі корявини, низькорослими соснами, летять на Годнетта. Ударившись об скелю, він зривається сторч стрімким схилом у глибоку темну ущелину. Разом із ним, щораз наростаючи, потоком котить лявіна каміння . . .

— Маріє! Треба допомогти йому! — вирішує Микола. І вони, покинувши санчата, деруться на стрімкі скелі в напрямі до снігового верхів'я гори. Переходять невеликі галявини, видираються на стрімчаки.

— Де ж він? — нетерпляче питає розчервоніла смаглява шатенка з іскристими карими очима. Микола замилювався в своїй супутниці, що стоїть на скелі. Над нею в небесній блакиті пливуть білі весняні хмари.

— Мені здається — він приземлився тут, — оглядається навколо Микола. З глибини ущелини долітає слабкий стогін.

— Стогне! — прислухається Марія, показуючи в ущелину.

— Здається, він там! . . .

Балясуючи по звалених бурєю стовбурах дерев, вони продираються через ущелину і, побачивши легкоспад, біжать до нього. Піднявши подерту об каміння шовкову тканину, Микола бачить літуна, що лежить ниць. На снігу червоніють криваві плями. Микола обережно повертає голову пораненого. Очі йому заплющені. Смужка крові тече через обличчя. Марія, помацавши руку, слухає пульс. Поранений розплющує сірі обрамлені довгими війми очі. В них немає страху, тільки страждання.

— Ми хочемо допомогти вам, — звертається Марія по-німецькому.

— Хто ви? — ледве чутно запитує Годнетт.

— Ми — українці, — відповідає Марія, заспокоюючи його.

— Чим перев'язати? — хвилюється Микола і, глянувши на легкоспад, рішуче рве шматок шовкової тканини . . . Відволоживши її снігом, витирає Годнеттові закривавлене лице.

— Сильно розбився . . . Що ж робити? — каже він по-українському.

— Тут лишити не можна, — турботливо міркує Марія і, глянувши на гірську хижку, що видніє здалека, пропонує:

»Перенесемо туди.«

Микола майструє імпровізовані ноші. Під його ножем тріщить шовкова тканина легкоспада.

Підвівши пораненого, вони, ризикуючи життям, повагом несуть його, ступаючи по повалених бурєю стовбурах сосон.

— Слава Богу! — зривається з уст Марії, коли її нога ступила на край стрімчака. Краплі поту котяться по їх розчервонілих обличчях. Повагом підіймаючись покритою кригою, вони наближаються і входять до хижки. Марія влаштовує постіль із запашного сіна і вкладає пораненого.

— Дякую, дорогі друзі! Саме Провидіння послало мені вас, — тихо вишіптує Годнетт. Нахилившись над ним, Микола пояснює.

— Лишимо вас у хижці. Тут безпечно.

— Ми щодня будемо вас одвідувати, приносити їсти, — турботливо гомонить Марія, забинтовуючи поранену об каміння голову.

Микола дбайливо вкриває Годнетта своєю курткою.

— Нам час уже йти. Завтра довідаємося більше одне про одного, — каже Микола, і вони по-дружньому потискують одне одному руку. Гаррі Годнетт проводить їх вдячним поглядом.

Узявши навантажені сіном санчата, вони спускаються в долину. В синяво-сизім серпанку видніє невелика гірська слобідка з готичною кірхою. З її дзвіниці лине тихий вечірній дзвін . . .

*

. . . Минув тиждень від того трагічного дня, коли Гаррі Годнетт упав в Альпах. Лежачи на сіні в півтемряві хижки, він бачить крізь щілину дерев'яної стіни, як гірською тропкою підіймаються його нові друзі. Ще хвилина, і вони переступлять поріг його житла, внесуть із собою пахощі ранньої весни.

— Добридень. Як ваше здоров'я? — привітно питає Марія.

— Добридень. Я не пізнаю вас, ви одягнені сьогодні по-святковому . . . мої діла прекрасні. Рани на голові гояться, та й ноги поправляються. Мабуть, днів за два — три вже зможу підвестися, — жваво розповідає Годнетт.

— Ми принесли вам сьогодні добру вістку. За двадцять кілометрів американці, — повідомляє збуджений Микола.

— Дякую, друзі. Я такий вдячний вам, — зворушено мовить Годнетт, закурюючи тютюн, що приніс Микола. Марія простеляє на сіні білу хустину, розкладає їжу.

— Сьогодні святкуємо, — каже вона, наливаючи вина.

— За ваше здоров'я, містере Годнетте, — підіймає келех Микола.

— За здоров'я нашої прекрасної актриси та за сподіване незабаром вороття її на сцену, — виголошує Годнетт.

— Мені аж не віриться, що після трьох років невілнництва знову вернуся на сцену . . . Театр . . . Як багато змісту в цьому слові. Передо мною — яскраві вогні рампи, внизу таємнича зала . . . Невже це все вернеться? . . .

— Вернеться, Мері, — упевнено підбадьорує, усміхаючись, Годнетт.

Випивши вино, вони жваво розмовляють. Блиски світла осяють лице видужуваного.

— Друзі мої! Я думаю про зрадливість людської долі. Минув лише тиждень від того радісного, насиченого сонцем дня на березі Неаполітанської затоки, коли ми танцювали з друзями й чарівними італійками під звуки арф і мандолін. Уявіть собі залиту сонцем терасу і шість наймиліших створінь у легких суконках і туніках . . .

— Яскраво бачу і ту блакитну затоку і панночок . . .
— замріяно завважує Микола.

— І ось прибуває до мене сестра Айріс, — продовжує Годнетт, показуючи невеликий альбом з фотокарткою Айріс; — потім вилітаю бомбардувати . . . Був на порозі до нірвани, потойбічного загадкового світу, що про нього ніхто нічого не знає . . . Ця війна примусить людство спинитися в своїм безумстві, подумати про життя і . . . звернутись до Бога . . .

— Так, люди, забувши Бога, несуть важкий хрест, — задумливо мовить Марія.

— Сьогодні я в товаристві нових друзів, а десь далеко мое ім'я згадує мати. Уявляю її страждання . . . Я віддав би пів життя, щоб послати їй коротеньку вісточку й заспокоїти її, — тяжко зідхає Годнетт, показуючи фотокартку своєї матері.

— Так, — задумливо міркує Марія, — ви вернетесь додому, до родини, до нареченої, а нам нема куди вертатись. Мій дім спалили німці, рідного брата при мені розстріляв офіцер СС — Ганс Тюмель. Миколині родичі теж знищені.

— Так, війна спричинила багато горя . . . я чув ваш голос і мушу сказати, що перед вами блискуче майбутнє. Ви ще будете в Голлівуді, — завважує Годнетт.

— Дякую за комплімент, — відповідає, зашарівшись, Марія.

Гаррі Годнетт, відстебнувши золоту мініятюру, подає її Марії:

»Прошу прийняти цей скромний дарунок. Моя сестра Айріс казала, що ці слоники завжди приносять щастя.

— О, дякую вам . . . яка розкіш!

— Як скінчиться війна, я запрошу вас на моє весілля.

І в напівтемній хижці тихо задзвеніли три зведені бокали.

Розділ четвертий

ТІНІ МИНУЛОГО

Промені заходу сонця золотять скляну веранду фешенебельного готелю «Альпенрозе».

— Тут можна спочити! — каже Ганс Тюмель, ступивши в порожню залю й оглядаючись на всі боки. Високо піднята покривка концертного рояля. Стоять з недопитими бокалами, перекинуті на столах стільці.

— Невже й звідси повтікали? — дивується Фукс. — Одкаче тут пахне праженим м'ясом! — додає він, повівши носом, і запрошує офіцера йти за ним.

Вони безшелесно входять у передпокій і через скляні двері бачать, як старий Фріц, сумно хитаючи головою, перебирає фронтові листи своїх синів. Він кидає їх у камін і запечаленим поглядом довго дивиться, як полум'яні язички охоплюють клоччя списаного паперу. Зі слізьми на очах тремтячими руками він спроквола знімає портрет свого сина в формі офіцера СС.

— Дорогий мій Альфреде! Тепер тобі немає місця навіть на стіні батьківського дому . . .

Дві жінки хапливо ховають свої цінності. В руках у Резі Фріц, молодій повної брюнетки, масивні перстені. Старша, в рябинні, негарна Фрау Боймель, приміряє намисто з топазів.

— Це дарунок від Альфреда.

— Який гарний цей важкий ланцюжок, — заздрісно заявляє Резі. Фрау Боймель, скрикнувши з несподіванки,

злякано дивиться широко розкритима очима на Тюмеля, що з'явивсь перед нею. Він уперто дивиться в очі Резі, їй прийнятний цей владний чоловічий погляд, що будить у ній жінку. Тюмель бере в Фрау Боймель намисто, підкидає його на долоні.

— Непогана штучка! В іншому місці я зберіг би цей сувенір на пам'ять і . . . — багатозначно кивнувши на білий прапор, що лежав на столі, додає: »Готуетесь до капітуляції?! До речі допоможіть нам передягтися.

Тюмель жартома приміряє намисто на пишних грудях розквітлої в усмішці Резі.

— Чудово! Хіба ж ні? — питає він, все ще полонячи своїм поглядом жінок.

— О, так! Це єдиний спогад про минулі краці дні.

Стоячи на стільці й тримаючи знятий портрет, старий Фріц кілька разів то пробує почепити його знов, то сховати. Від спостережливого Тюмелевого ока не сховалася розгубленість Фріца.

— Що, батьку, не знаєте, що робити з ним?

— Ах, синку, міняються часи, міняються й люди . . .

— Це ваш син?

— Це мій брат, — відповідає Резі.

— Який він схожий на вас, — каже Фукс, дивлячись на Резі то на Тюмеля, можливо, він тепер так само, як і ми, потребує цивільного одягу.

Розчулений старий Фріц, утираючи сльози, каже доньці:

»Резі, в гардеробі є Альфредові убрання . . . Допоможи їм«.

Жінки пожвавлюються. Вони не від того, щоб допомогти гостям. Відчиняються шахви, але жодне убрання не відповідне для Тюмеля. Його денщик щасливіший. За хвилину він у сірому, вишитому зеленим листям баварському убранні, у білих плетених панчохах і тірольським

капельюсі з пір'їною. Його широке вилицювате обличчя розпливається в задоволеній усмішці.

— Як я вам подобаюсь? — підморгнувши, питає він фрау Боймель.

— Ви дивно нагадуєте мені мого чоловіка, що пропав безвісти, — розчулено відповідає жінка, пристрасно оглядаючи бравого солдата.

— Я охоче заміню його вам, — розводить теревені винахідливий Фукс.

— О, ви певно голодні! — озивається Резі, запрошуючи до столу. Багатозначно глянувши на Тюмеля, Сепп Фукс дістає з кишені пляшку коньяку.

— Звідки це?

— О, якось у нас в Обермюлле був подібний випадок... — нашіптує він Тюмелеві, пояснюючи походження знахідки, — камсі-камса, — точить теревені Фукс.

— Чудесно! Ти, Фуксе, винахідливий парубок. Гості й господарі сідають до столу. Бенкет у розпалі. Резі кидає на Тюмеля щораз велемовніші погляди. Цей офіцер подобається їй. Вона весела. В іскристих очах палають задерикуваті вогники, і вона наспівує улюблену мелодію:

»Ес гет алес форюбер . . .

Ес гет алес форбай . . .«

Пісня запалює всіх. Взавшись за руки, вони розхитуються в такт до пісні. Сепп акомпаніює на губній гармонійці, знайденій у кишені його нового убрання. Тюмель ближче присувається до Резі, обіймає її за стан, щось шепоче їй на вухо. Резі кокетує, регоче, наспівує.

»Ес гет алес форбай . . .«

Фрау Боймель до пари Фуксові. Обнявши її круті товсті плечі, він розповідає про свої героїчні вчинки.

— Якось на російському фронті я взяв у полон цілий

— Ви! Сам?! — захоплено запитує Боймель. З напіввідкритим ротом, не зводячи з нього очей, вона хтиво слухає розповідь бувалого солдата. Тюмель допомагає своєму денщикові.

— О, Сепп Фукс у нас герой! Невже ви не читали про нього в зведенні найвищого командування?

— О! Невже? — захоплено вигукує фрау Боймель, нагороджуючи героя дзвінким поцілунком.

За вікном ніч. Старий Фріц, кречтячи, підіймається з-за столу.

— Іду спати . . . Надобраніч.

— Надобраніч, батьку!

Старий іде під звуки настирливої пісні:

»Ес гет алес форюбер« . . .

Рухи стають інтимніші. Ганс Тюмель, енергійно атакуючи, цілує Резі.

— Ви хотіли побачити портрет мого чоловіка? — лукаво всміхаючись, питає фрау Боймель повеселілого Фукса.

— О, з приємністю . . .

Поскрипуючи дерев'яними східцями, вони обнявшись, ідуть до спочивальні.

Розділ п'ятий
У БАРОНА ВРОЧИСТО.

Блакитна весна пливе над гірським озером. В синявому серпанку видно снігові верховини Альп. Уздовж звивистої дороги буйно цвітуть яблуні, вкриваючи землю білотою опалих пелюсток. В тінистому парку височіють готичні вежі похмурого старовинного замку барона фон Енде. Колись тут було місце гучних мисливських зустріч, колись по всій долині до самих далеких лісів лунали звуки сурем, валування собак. Зелений плющ густо в'ється на кам'яних стежках. Сумирні голуби клюють розсипане біля під'їзду зерно.

З відчиненого в розквітлий сад вікна линуть звуки патетичної сонати. То мрійливі й ніжні, як весна, зливаються вони з блакитним серпанком травневого дня, то нарастають тривожні й повні таємничого драматизму, що віщує бурю.

Довгі тонкі пальці Маріянни літають по клявіатурі відкритого рояля. В вітальні сутінки від спущених важких штор. Старовинні м'які меблі обтягнуті записками, вишитими баронськими гербами. На овальному столі позолочена з саксонського фарфору ваза з зображенням королів Баварії. На стінах, оббитих зеленим шовком, розвішані оригінали майстрів живопису. Колекціонування картин і полювання — пристрасть старого барона. Соняшний промінь яскравим блиском падає на портрет Гаррі Годнетта в позолоченій рамі.

«Ось уже кілька літ як нічого не чути про тебе, Гаррі.»

Маріянна меланхолійно задумлива. Її прекрасні, повні смутку сині очі вп'ялися в портрет.

— «Ось уже кілька літ, як нічого не чути про тебе, Гаррі.» Влетівши в вікно, легкий вітрець перегортає

сторінки її щоденника, в якому вона повідає свої переживання вже кілька років.

Зайшовши до кімнати, дорідна економка Кароліна заспокоює булдога, що радісно гавкає.

— Баронеса все сумує? — запитує Кароліна, — пан барон теж нудьгує в своїм кабінеті. А ось і пан Штосс! — завважує вона, побачивши в вікно, як іде доріжкою саду, кульгаючи й обпираючись ціпком, високий блондин в окулярах. — Це звеселить пана барона. Він кілька раз сьогодні питав про пана Штосса . . .

*

. . . Кабінет барона обставлений масивними темними меблями. На стінах численні мисливські трофеї — оленячі роги, голови диких вепрів. Уздовж стін ідуть книжкові полиці. На мармуровій колонці темно-бронзовий бюст Бісмарка.

Старий барон у вишитій зеленим листям куртці, з сивими пишними вусами, сидить у блакитному кріслі, читає англійську газету. Обличчя його збуджене. Очі блискають під густими зрощеними бровами. Читаючи, він часто вигукує:

»Це прекрасно! Якраз те, що потрібне німецькому народові« . . . Старий барон тріюмфує й радісно вітає появу Штосса:

— Мир! Сьогодні підписано капітуляцію! — повідомляє радісну вістку Штосс.

— Як приємно знати, що над Німеччиною вже не тяжить гніт нацизму, що німецький народ вільний від війни й терору!

— Демократична партія Німеччини, що її розігнав нацизм, тепер знайде своє місце серед німецького народу.

З попелу й пожарищ, як фенікс, відродиться наша демократична батьківщина. Гітлер, що довів Німеччину до злиднів і ганьби, що знищив мільйони людей, своєю смертю ще не спокутував усіх страждань сього народу й народів Європи. Його споборники повинні стати перед справедливим демократичним судом і відповісти за криваві злочинства! — збуджено говорить Штосс.

— Мусимо відзначити цей довгожданий день! . . Кароліно! Де моє вино?

За хвилину входить Кароліна з бокалами й пляшками на таці. Барон, глянувши на етикетку, завважує:

»Це вино й настоянку з тисяча вісімсот дев'яностого року зберігав я до цієї хвилини! — Він наливає шипуче вино в бокали.

— Третій бокал! — пропонує Штосс, і вони йдуть до вітальні, де грає молода баронеса.

— Дорога Маріанно! В цей радісний день, коли настав довгожданий мир, не відмовтеся випити з нами за краще майбутнє Німеччини та за зустріч з вашим нареченим, — показує на портрет Годнетта Штосс.

— Боюсь, щоб ця війна не змінила його почуттів до мене, — відповідає Маріанна.

— О, ні! Не може бути. Таж Гаррі знає, що ми — демократи, — заспокоює батько.

Три бокали, зіткнувшись, озвались тихим урочистим дзвоном . . .

Насичений переживаннями й радісними вістками день зближається до кінця.

За вікном хутко темніє. Небо заволікає зловіща громова хмара. Навальні пориви вітру. Зигзаги блискавки прорізають темряву. Тарахкотить грім. Дощові струмені те-

чуть на віконних шибках. Маріянна в тривозі. Закутую-
чись у хутряну накидку, вона спостерігає чорну навислу
над озером хмару. Гнана вітром та хмара мчить у гори . . .

Митро
ім.
●ніадел

23-а і Брава вул

Розділ шостий

РОКОВАНА ЗУСТРІЧ

Спалахи блискавки яскраво освітлюють невелику спочивальню. В короткій експозиції появляються й зникають голови сплячих Ганса Тюмеля й Резі Фріц. Вона, солодко потягаючись, усміхається, ніби бачить приемний сон. За вікна, він вдивляється в темряву громової ночі: спалахи метною стріляниною.

— Донер ветер! — скрикнув Тюмель, пускаючи з обіймів жінку. Сівши на ліжку, прислухається. Вибух, що гримнув десь недалеко, підстьобнув його. Підбігши до вікна, він вдивляється в темряву громової ночі: спалахи блискавки освітлюють навскісні дощові краплі. В шумі й поривах бурі він розрізняє гуркіт наближуваного бою.

Удари грому чергуються з артилерійними сальвами, пересипаними скорострільними чергами й гримотінням танків.

— Це — »шермані«! — спішно одягаючись, — озивається занепокоєний Тюмель. Він знімає з своєї форми ордена й, засунувши в кишеню пістоль, в другу насипає набоїв.

Прокинувшись, Резі з жахом дивиться на силуети Ганса, що миготять перед нею.

— Вони вже тут! Прощай, Резі! — озивається він, освітлюючи обличчя жінки кишеньковим ліхтариком.

— Прощай, Ганс! Ти був гарним мужем на одну ніч. Згадай колинебудь про Резі Фріц . . .

Тюмель цілує напівголу жінку й, поспішно вискочивши в коридор, стукає в сусідні двері.

— Сепп! Сепп! — кличе він, прислухаючись до кожного шереху. Мовчання казить Тюмеля, і він вриваєт ся до спочивальні. Його ліхтар освітлює, напівотену фрау Боймель, що з жахом закриває обличчя руками та фігуру денщика, що ховається під ліжку, заплутавшись у довгій нічній сорочці. Розлючений офіцер виволікає переляканого Фукса.

— Фуксе! Це що за новини!? Гадаєш, що у цивільному убранні ти вже не солдат! Війна не скінчена!

Заплутавшись у довгим нічним одінні, розгублений і пригнічений виглядом свого офіцера денщик лепече:

»Не скінчена? А хіба ми . . . не капітулювали? До того ж фрау Боймель обіцяла прийняти мене замість загиблого чоловіка . . . і ви, здається, обіцяли . . .

— Мовчи! Будеш патякати!? »Ми, кайзер Вільгельм, капітулювали!« — саркастично передражнює Тюмель, приставивши до лоба денщикові пістолет. — Ти будеш служити мені до гробу або я вб'ю тебе, мов пса! Одягатись!

Фукс хутко одягає баварське убрання. Тюмель пильнує в вікно. Вулицею перебігає кілька танків з білими зірками.

— Сепп! Марш на розвідку! Узнай, що там! — наказує Тюмель, прикладаючись до похідної фляшки.

— Пане офіцере! Ви такі добрі! Відпустіть вашого доброго денщика — в мене йому зовсім непогано буде, — вкрадливим голосом просить фрау Боймель.

— Ви, мадам, не втручайтеся до військових справ. Миру ще немає.

— Е, пане офіцере . . . виходить, що жінки швидше довідуються про військові таємниці! Вчора Німеччина капітулювала . . .

Тюмель вражений несподіваною вісткою.

— Цього не може бути!

Змоклий денщик схвильовано доповідає:

— Американці! Кілька автомобілів з піхотою простують сюди.

— Сепп! Організовано відступаємо на заздалегідь підготовлені позиції.

— Яюсь у нас в Обермюлле . . . бурмоче Фукс, прощаючися з фрау Боймель, — трапився подібний випадок.

Дві тіні покидають гостинний дім, утікаючи через задвірки. Вулицею з приголомшливим гамором перебігають освітлювані потужними ліхтарями танки з білими зірками. Шквал вітру жбурляє в обличчя подорожніх потоки дощу.

Забачивши освітлену спалахом блискавки гірську тропу, Тюмель звертає до неї; Сепп, лаючись, відстає.

— Донер ветер! Чи не краще було лишитись у вдовичці . . . і куди бредеш ти, Сеппе Фукс!?

— Сеппе! Сеппе?!

— Я ось, — невдоволено бурчить Фукс, відчувши гіркоту свого становища.

— Що, Фуксе?! Після теплого ліжка з жінкою неприємно опинитися в цій завірюсі? . . Нічого, друже, — фамільярно озивається Тюмель.

Звившись у долині, ракета освітлює на невеликому гірському плято стару похилену хижку з навислою, мов білий гриб, грубою шапкою снігу.

Змоклі подорожні заходять усередину. Промінь кишенькового ліхтаря нишпорить по сіні, освітлюючи прилади гірської косовиці.

— Чудово! Тут можна сховатись від дощу. Сеппе, приготуй постіль! Офіцер закурює цигарку. Денщик возиться з сіном і за хвилину рапортує:

»Готове! Розташовуйтесь, як в »Альпен Розе« . . .

Тюмель лягає на сіні, підклавши під голову руку:

»Так, тут не зовсім комфортабельно« . . .

Він дрімає . . . В темряві чути шерех сіна й слабкий стогін.

— Хто тут?! — скрикує Тюмель, скочивши й освітлюючи ліхтарем купи складеного сіна. Промінь намацує спотворене в муках обличчя; спустившись нижче, спинається на шевроні американських літунів, нашитім на рукаві блюзи. Поранений, напружуючись, через силу став на ноги. Ліхтарик освітлює обличчя Гаррі Годнетта. Тюмель здригається. В цьому обличчі він, ніби в дзеркалі, бачить своє зображення. Так розюче схожий на нього цей чоловік.

— Американець! — ревнув він, цілячись в обличчя.

— Так, я ранений американець, — тихо відповідає Годнетт. Постріл обриває його слова. Один за одним гримлять ще три постріли, і тіло Годнетта валиться на сіно.

— Сеппе! Присвіти! — командує Тюмель і, передавши ліхтарика нишпорить у кишнях забитого. Чоло й груди Гаррі Годнетта залиті кров'ю. Завмерле обличчя упало ниць. Тюмель підймає френч, що лежав поруч, дістає з кишені шкіряний гаманець і маленький альбом у шкіряній оправі. Ліхтар освітлює криваві руки, що перегортають альбом.

— Він схожий на вас! — дивується Фукс.

— Дійсно схожий, — згоджується Тюмель, перегортаючи альбом. Перед його зором фотокартки сивої пані Годнетт, містера Сінклера й Маріянни . . . Енде.

— Одначе, він мав славно жіночку! — з жалем завважує Фукс, — даремно підстрілили молодця.

— Розмови! Не люблю зайвого патякання! Пошукай, чи немає зброї! — наказує Тюмель і, освітливши ліхтарем пашпорт і службову книжку, здивовано додає, — навіть той самий рік народження. — Закривавлені пальці гортають папери й тисячадолярові банкноти.

— Непогана знахідка! — радіє Тюмель і, скинувши свій мундир, жбурляє його на сіно. Одягає Годнеттів френч.

Подавши денщикові фотографію й ставши в картинну позу, Тюмель запитує:

— Схожий?

— Точна копія!

— Майор повітряної фльоти Сполучених Штатів Гаррі Годнетт! — рекомендується Тюмель чудовою англійською мовою . . .

Розділ сьомий

ЗНИКЛИЙ БЕЗВІСТИ

У прозорій блакиті весіннього неба, вилискуючи, мчать над замком ланки швидкісних бомбардувальників. Їх потужний рокіт заглушає все.

Схвильована Айріс у товаристві чотирьох офіцерів — друзів Гаррі, дивиться в бінокль. Грізне гудіння моторів стихає, змінюючись спалахами піжних мелодій до танцю.

— Це ескадра майора Робертсона пішла на приземлення після бомбування, — заявляє високий брюнет-офіцер Мек Стів.

— Чому ж немає досі Гаррі? Навіщо ви приховуєте від мене правду? — допитується стривожена Айріс.

— Під час лету можливі всякі несподіванки. Могло статися вимушене приземлення, — заспокоює капітан Роджерс, — думаю, що містрес Айріс не потребує даремно хвилюватись.

— Алеж за кілька годин штаб бригади повинен мати потрібні відомості?..

Мармуровими сходами підіймається на терасу начальник штабу авіобригади генерал Вудсон.

Бистра хода, стягнені сиві брови й суворий зосереджений погляд свідчать про незвичайну подію, що сталася в його житті.

— Увага! — звертається до присутніх ад'ютант генерала капітан Кліпс. В напруженій тиші падають важучі слова генерала:

— Панство офіцери! Я повинен сповістити вам сумну новину. Після вчорашнього глибокого рейду ескадри мого

особистого друга майора Годнетта на летовище не вернулося три літаки. Екіпаж двох літаків: капітана Джемса й ляйтенанта Болінброка, охоплений полум'ям, загинув героїчною смертю. Доля майора Годнетта не відома. Вважаємо, що він пропав безвісти.

Під звуки жалобного маршу генерал Вудсон підносить перев'язану чорною стрічкою руку й прикладає її до кашкетка. Слідом за ним офіцери віддають честь пам'яті своїх загиблих друзів. Голосне ридання Айріс ще дужче підсилює траурний настрій...

Вилиті з бронзи два леви лежать на високих гранітних постаментах. Підвівши голови, вони велично охороняють вхід до залитої сонцем і затопленої в зелень розкішної білої вілли поблизу Сан-Франціско. Широкі мармурові сходи ведуть до великого холлу, устеленого дорогими килимами. Його стіни прикрашені портретами Вашингтона й Лінкольна. У відчинені двері кабінету видно оббиті шкірою меблі й величезні полиці з книжками. За великим письмовим столом працює міс Годнетт. Високе чоло, тонкі риси обличчя свідчать про розум і шляхетність. Сірі холодні очі перебігають по рядках телеграми:

»Дорога мамуню! З Італії виїхала до Німеччини. УНРРА доручає працю в Мюнхені. Подробиці листом. Цілую. Айріс«.

— Ти все сумуєш, дорога? — чує вона голос за спиною й обертає голову. Сивий поважний пан, брат міс Годнетт — містер Сінклей, подає руку.

— Добридень, Джон. Я, як звичайно, працюю в справах товариства опіки над вдовами й сиротами, але одержала телеграму від Айріс і згадала про Гаррі.

— Не хвилюй себе. Я певен, що незабаром одержиш вістку від нього. До відчиненого вікна вливаються звуки Шопенової балади.

— Як часто грав її мій хлопчик... Яка романтична й тонка була його юнацька душа. Любив він музику й Бай-

рона, але поступово в нього розвивається характер його покійного батька. Всі надіялись, що він займе його місце в дипломатичному корпусі, але війна занесла його в інший, далекий його серцю світ.

— Гаррі — патріот, відданий своїй країні й народові. Він — відмінний офіцер. Я вклоняюсь перед його відвагою. Тепер, коли війна закінчена, уряд високо оцінить його заслуги, — містер Сінклей захоплено дивиться на фото-світлину свого небожа. Входить слуга й подає міс Годнетт на таці пакет.

— Це від штабу, — читає міс Годнетт, і голос її дрижить.

— Дозволь мені прочитати, дорога сестро. Ти надто схвильована сьогодні. Сінклей розрізає конверт і виймає складений аркуш паперу:

»Повідомляємо, що машина, яка вилетіла з лєтовища 25-го квітня 1945 року під керуванням майора Гаррі Годнетта, на лєтовище не повернулась. Літак зістрелений в Альпах. Майора Годнетта вважаємо за зниклого безвісти...« Читаючи останню фразу, містер Сінклей обнижує голос майже до шепоту, але чуйне вухо матері вловило жахливий зміст цього повідомлення. Папери випали з її рук. Вона відкинула сиву голову на спинку крісла, і її висхлі губи лєдвє шепочуть:

— Гаррі, Гаррі... моя радість і життя. Дорогий мій хлопчику... такий шляхетний і ніжний, і ти став жертвою цієї потвори-війни. Може, вмєр, розбився об камінь, задушився й згорів у загиблому літакові?!

— Заспокійся, дорога... »Пропав безвісти« — це ще не так погано. З допомогою легкоспаду він міг приземлитися в безлюдній місцевості й урятуватись. На все Його святая воля, — заспокоює містер Сінклей. Лице заплаканої матері в мовчазній надії повертається до розп'яття. Вона бачить хрест в обрамленні своїх сліз.

Розділ восьмий

БЕЗНАДІЙНИЙ ПАЦІЄНТ

Переступивши поріг хижки, Марія бачить лежачого закривавленого Гаррі Годнетта.

— Що сталося? — злякано скрикує вона. Микола кидається до Гаррі, оглядає його.

— Поранений у голову, ледве дише. Пошвидше перев'язати рану! — Марія скидає з себе хустину й тремтливими руками перев'язує рану.

— Де ж його одежа? — Микола оглядає хижку. Їм здається, що з усіх закутів незримий убивця стежить за кожним їх рухом. На сіні недбало покинутий мундир Тюмеля. Микола оглядає знахідку.

Чорні есесівські нашивки з черепами приваблюють його увагу.

— Це есесівець стріляв на Годнетта й сховався, захопивши його одежу й документи?!

— Нещасний Гаррі... Як він радів учора сподіваному незабаром визволенню, а сьогодні вмирає від руки негідника! — крізь сльози шепоче Марія.

— Не можна гаяти ані хвилини. Негайно передати до шпиталю! Біжи пошвидше, заяви, що в хижці знайдено важко-пораненого німецького офіцера, а я лишусь біля нього, — вирішує Микола. Марія біжить униз з гори. Ось уже близько триповерхова будівля шпиталю. Великі червоні хрести, вписані в білих кругах, яскраво вирізняються на черепичній покрівлі.

— Коли б він тільки живий лишився, — шепоче дівчина, витираючи сльози. Назустріч їй виходить сива сестра в окулярах.

— Ви прийшли одвідати пораненого?

— Ні, — відповідає тремтливим голосом Марія. — Там, у хижці, я й мій друг найшли тяжко пораненого офіцера. Потрібна негайна допомога. Зробіть ласку, пошліть людей з ношами принести його до шпиталю. Я покажу дорогу.

Із-за зсунутих окулярів сестра суворо дивиться на Марію і, ступивши до телефона, дає розпорядження. За хвилину два рослі санітари з ношами поспішно йдуть за Марією...

— Цей із шпиталю потрапить просто на небо, — говорить один із санітарів, оглядаючи пораненого.

— Але це есесівець, — завважує другий, — таких не жаль!..

Марія хоче скрикнути: »Це не есесівець, це американський офіцер«, — але вона боїться. В селі вчора були американці й пройшли далі, і знов нема нікого. Коли б не пошкодити пораненому.

— Коли б їх більше відправляли на небо, менше б лилося на землі крові, — багатозначно заяляє рослий чоловік у білим халаті. Поклавши Гаррі на носі й накривши Тюмелевим мундиром, вони спроквола простують до шпиталю. Микола й Марія лишаються в вестибюлі шпиталю, дожидаючи наслідків огляду.

У великій білій залі, що виблискує ніклем інструментів, на столі, накритому білим простиралом, розпростерлось завмерле тіло Гаррі. Лікар напружено оглядає пораненого. Сестра, що стоїть поряд, обмиває й перев'язує рани. Друга сестра, в глибині кімнати, записує діагнозу лікаря.

— Три рани від вогнепальної зброї; четверту, що ушкодила череп і зачепила мозок, можна вважати смертельною. Стан — безнадійний! Запишіть.

— В кишені мундира пораненого знайдено «марш-бефель» на ім'я Ганса Тюмеля, — подає сестра старий потертий від часу папір. «Ганс Тюмель», — виводить вона це ім'я на скорботному аркуші хворого.

Марія й Микола тривожно дожидають у вестибюлі. З операційної виходить сестра.

— Чи буде жити? — запитує Марія.

— Навряд... Безнадійний, — байдужно відповідає сестра. На очах у Марії сльози. Вони повільно вертаються додому.

— Гаррі, Гаррі... Навіщо віддав ти мені свій талисман. Може б, він зберіг тобі життя, — сумно каже Марія, дивлячись на золоту мініатюру...

Микола Степовий у святковім убранні складає свої речі в наплечник. В руці в нього тека з нотами. Глянувши в вікно, він бачить на горах почорнілу хижку й наспівує нову, що сам написав, мелодію.

Входить Марія й підспівує йому.

Попрощавшись з господарями, вони виходять з дому, потім за околиці села і, взявшись за руки, йдуть дорогою, обсадженою розквітлими деревами.

— Знаєш, Миколо, я ніяк не можу заспокоїтись і забути про трагічну загибель містера Годнетта.

— На пам'ять про нього я напишу велику п'єсу...

Юрми вчорашніх рабів — чужоземних робітників, з наплечниками за плечима заповняють мальовничі дороги Німеччини. Ідучи, люди нагадують бурхливий весняний потік. Вони співають усіма мовами Європи: українською, французькою, польською, італійською, литовською, угорською, румунською, лотиською.

Це — нове інтернаціональне плем'я — «Д. П.» Серед тих, що йдуть, — Марія Квітко й Микола Степовий. Довкола них гуртуються українські співці. Могутня пісня лине над шосе, обсадженим розквітлими яблунями.

...Український хор заходить до великого гамірного Мюнхену й зупиняється біля величезного будинка УНРРА на березі каламутного Ізару. Співці заходять усередину й стають перед стіною, оздобленою національними прапорами балканських країн. Під високими склепіннями лине прекрасна українська пісня.

Розділ дев'ятий

ЙОГО ІМ'ЯМ

Сидячи в двомісцевому купе першої класи й розглядаючи крізь вікно мінливий пейзаж, Фукс розчаровано зауважує:

— Ось тобі й Швейцарія...

— Одначе, ми вправно перемайнули кордон, га, Сепп? Поки на нашій батьківщині уцухнуть пристрасті денацифікації, ми спокійно переживемо на березі Женевського озера, — звертається Тюмель до денщика, що дивиться у вікно.

— Якось у нас в Обермюлле трапився подібний випадок...

— Ти замовкнеш, йолопе? Вічно вилазиш із своїм Обермюлле... Та кому ж цікаво, що звідти походить якась нікчема — Сепп Фукс. Чи ж може це вплинути на світову політику? — проказуючи цю тираду більше з нудьги, ніж зі злости, Ганс Тюмель занурюється в розгляд чекової книжки швейцарського банку. Розглядає водяні знаки, підпис і, помітивши поважну суму остачі, лишається дуже вдоволений. Підвівши голову, він велично споглядає розгортвану панораму гірського курорту: тут миготять засклені тераси пансіонів, лижварські станції й серпанкові щогли почіпних залізниць. Сепп Фукс влесливо й уважно стежить за кожним рухом свого пана й, усміхнувшись, питає:

«Чи не думаєте ви, пане Тюмель, одержати гроші померлого американського офіцера?»

Тюмель оскаженів:

— Замовкни, дурна тварино! Не твого розуму це діло. Ти повинен беззаперечно виконувати волю твого офіцера. Ніколи не совайся з дурними запитаннями, не мавши на це наказу.

— Чого ти навчився за шість років війни? Мабуть, ми й війну програли, — що в армії були такі бовдури.

— Цілком правильно. Вони не завважили тієї обставини, що...

— Встрявати в розмову з вище наставленими, не будучи запитаним?! — заволав Тюмель. — Дисципліна, мушу визнати... Генерали армії розбестили «вермахт», як публічну дівку.

Сепп Фукс, блимаючи очима, сумирно терпить лайку й важко зідхає.

— Ти мав наказ зідхнути?

— Пробачте, пане Тюмель.

— Бовдур! Скільки раз учив тебе, — не Тюмель, а майор Гаррі Годнетт.

— Забувся, пане... пане...

— Стать лицем до стінки, щоб я не бачив твоєї дурної фізіономії. Тисячу раз пвтори: »Майор Гаррі Годнетт«.

— Яволь! — клацнув закаблуками Сепп і, уткнувшись в реклямний плякат молочної каші »Нестле«, в такт до розмірного стуку вагонних коліс повторює:

»Майор Гаррі Годнетт, майор Гаррі Годнетт«...

Поїзд щораз дужче підсилює біг, і Сепп, намагаючись не відстати від такту, щораз частіше, захлинаючись, речитативом відбиває:

»Гар, Год, май, Гар, Год, май, Га, Го, ма, Га, Го, ма«...

— Ото гляди! Тюмель вдоволений. Німецький солдат найкращий у світі! Коли йому наказано...

Сепп витирає спітнілий лоб і оглядається. Побачивши добродушне лице денщика й змінивши гнів на милість, Тюмель філософує:

»Сепп! Ха, ха, ха!.. У тебе тепер такий розумний вираз обличчя, як у професора Оксфордського університету. Скажи, чому Німеччина програла війну?

Фукс блимає близькозорими, червонястими очима.

— Не можу знать, пане Тюмель!

— Знову — Тюмель?!

— Ах, обер пане штурмбан...

— Йолоп!

— Забувся, пане американський майор Гаррі Годнетт...

— Гляди мені, — схвально киває головою Тюмель. Обличчя денщика, мов благодушне повня, розпливається в щасливій усмішці. Ганс Тюмель жестом запрошує сісти:

»Так чому ми програли війну?«

— Я знав одного бауера, що програв у карти свій дім, садибу й усе майно. Не пощастила карта. Мабуть, так і в Гітлера сталося... Певно, не та карта пішла... Добре було б мені лишитися жити у фрау Боймель, — мрійливо додає денщик.

— Та я б тебе першого ж дня повісив!

— Повісили б? — з жахом запитує Сепп. — А завіщо?

— Коли тобі офіцер каже, не вдавайся в розмірковування!.. Повісив би й капут. Тепер ти мусиш вивчити легенду: ти-селянин з Обермюлле, що врятував летуна з підбитого літака. На щастя летун, як виявилось, багатий американець, і тепер за порятунок хоче винагородити тебе принаймні стома тисячами...

—Яволь! Ви хочете ущасливити мене стома тисячами!?.

Поїзд підходить до критого дебаркадеру женецького вокзалу. В натовпі серед квапливої публіки видніє, гордо піднявши голову, Тюмель; його доганяє Фукс.

На людному привокзальному майдані довгим ланцюгом виставились таксі.

Шофер запобігливо відчиняє дверці автомобіля.

— Банк національ, — недбало кидає Тюмель. Схитнувшись, машина мчить людною вулицею міста. Цікавий Сепп оглядає розкішні вітрини крамниць. Таксі зупиняється проти багатоповерхового будинка банку.

— Прошу заждати, — наказує шоферові Тюмель і з незалежним виглядом, властивим багатому американцеві, заходить в операційну залю. За ним іде простацький Фукс.

— Для невідкладних потреб я хотів би одержати сто тисяч франків, — заявляє Тюмель подаючи чек. Клерк, глянувши на підпис, усміхається:

— А, містер Годнетт! Давненько не були ви в нас . . . Мабуть років із п'ять. Поздоровляю з успішним закінченням війни.

— О, щиро дякую . . . Для мене вона не зовсім успішна. Мій літак був зістрелений біля швейцарського кордону і цей ось пан урятував мені життя. Тепер я хочу нагородити його.

— О, який великодушний вчинок! — милується касир, одлічуючи пачки грошей. Сепп Фукс ховає їх у портфель, удаючись до Тюмеля:

— Дякую вам, ви такі щедрі!

— До побачення, містере Годнетт, до побачення! — прощається касир.

У вестибюлі банку Тюмель бере портфель із рук здивованого Фукса.

— Ви ж казали . . .

— А ти, дурню, повірив, — самовдоволено відповідає Тюмель, сідаючи в таксі. Відкривши портфель, він милується з грошових пачок, що лежать у ньому.

»Відома французька актриса, кіно-зірка, Гльорія Марте« — охоче повідомляє шеф.

Вони їдуть далі й зупиняються перед універсальним магазином «Балінгер». Разом із течією покупців вони проходять через, обертові двері.

— Це американський майор. Він хоче купити, що треба, — рекомендує Фукс свого патрона шефові магазину.

Солідний пан чемно вклоняється. — Чим можу служити?

— Добре убрання, дорожні речі і таке інше . . .

— Дозвольте пропонувати до вашої уваги, . . . каже шеф, прислужливо допомагаючи одягти убрання. Сіре чудове убрання до лица Тюмелеві.

— Добре. Я беру це убрання.

Два продавці обслуговують Сеппа Фукса. Вони приміряють кілька убранных, але жодне з них не пасує до його незграбної фігури.

— Містер, у нашій магазині величезний вибір першокласних речей для мандрівок, спорту, фотографії . . .

— Прекрасні французькі сорочки, білизна фірми «Мако» . . .

— Дванадцятку кожного ґатунку.

— Дякую, містер! — відповідає гарнісінька продавчиня, вправно пакуючи замовлення.

— Ось усе для бюро. Фірма «Коронет» відома на весь світ. Тут ви бачите модель прекраснішої, найдосконалішої й найлегшої друкарської машинки. Всього чотириста франків, — жєбонить його розмова.

— Прекрасно! Я беру її . . .

— Ось найкращий фотографічний апарат «Контакс» з автознімачем і трьома об'єктивами . . .

— Запакуйте . . .

— Найкращий швейцарський годинник — відомий на весь світ!

— Дві пари «люкс»!

Вони переходять до ювелірного відділу. Коштовності — пристрасть Тюмеля. Пригадує свої утрачені скарби і, пріцінюючись та низуючи головою, каже сам до себе: «Я помилився в рахунках. За цими цінами я втратив не менше п'ятьох мільйонів долярів!»

Шеф пильно вдивляється в Тюмеля.

— Пробачте, якщо мене не зраджує пам'ять, — ви американський мільйонер містер Ґоднетт?

— Так, — відповідає здивований Тюмель і, моргнувши до Фукса, багатозначно додає, — цікава новина.

— Який я радий, що ви не забули нашу фірму й користуєтеся з її послуг.

Вишукана струнка покупчиня розглядає блискучу гарнітуру.

— Скільки?

— Десять тисяч франків, мадмуазель Гльорія . . .

— Десять тисяч! . . . На жаль сьогодні не можу купити, — розчаровано заявляє Гльорія, вертаючи футляр.

— Вартісна іграшка, — багатозначно завважує Тюмель, кивнувши до Гльорії. — Хто вона?

— Відома французька актриса, кіно-зірка, Гльорія Марте, — охоче повідомляє шеф.

— Цікава жінка, — і, глянувши на відкладену Гльорією гарнітуру, Тюмель додає, — я візьму ці дрібниці.

Здивовано зиркнувши на Тюмеля, Гльорія примхливо кривить губи. Ганс Тюмель, зиркаючи на чарівну клієнтку, входить у газард і купує геть усе. У миготливому колейдоскопі речей він не випускає з поля зору Гльорію.

На полицях валізи, різної форми, величини й призначення.

— Валіза — найкращий друг мандрівника. Якщо маєте намір подорожувати по Європі, треба везти з собою геть усе. Ось — найкращий несесер.

— Добре, я беру його.

— Дякую, містере! Остання новина — електрична плитка й охолодник у валізі.

— Добре, беру й цю новинку.

— Музика в валізі! Натискуєте кнопку й слухаєте весь світ, — демонструє шеф перед Тюмелем новітній радіо-апарат, вмонтований у валізу, і звуки музики оживлюють лице Тюмеля.

— Ось валіза на білизну, ось на убрання, валіза на . . . скоромовкою з'ясовує шеф під звуки легкого весіннього

вальсу. Валізи вражають Тюмеля, і він, сповнений газарду, кидає:

»Дванадцятку валіз різного призначення!«

— О, це дуже цікаво! — багатозначно вигукнув шеф, відкриваючи перед Тюмелем колекцію валізних наклейок з готелів різних міст світу. — Це своєрідний унікум.

Захоплений Тюмель розглядає розмаїті наклейки.

— Скільки?

— Тисячу франків!

— Звеліть наклеїти їх на мої валізи й відшліть в »Англетер« для містера Годнетта.

— Гаразд, містере Годнетте, все буде зроблене, — закінчує шеф, подаючи довгий рахунок. Ганс Тюмель, глянувши на підсумок, з величним виглядом випикує чек до банку й подає уклінному шефові.

Юрма продавців на чолі з радісним шефом супроводить солідного покупця.

Затуливши букетом половину обличчя, Гльорія усміхається до Тюмеля, що дивиться їй у вічі...

... На широкому узбережжі Женевського озера височіє першокласний готель »Англетер«. Прощумівши шинами поблисучому асфальтові, таксі спиняється передпід'їздом. Стукнувши дверцятами авта, Тюмель розплачується з шофером і в супроводі Фукса входить до вестибюля.

— Замов мені найкраще трикімнатне мешкання! — Денщик хутко підходить до портье.

— Люкс трикімнатний для містера Годнетта!

— Годнетта? Американського мільйонера? — дивується портье і, взявши телефонну рурку, доповідає: »Галло! Пане директоре, містер Годнетт знову нас одвідує. Так, так... мільйонер... Що?... Добре... — І він вручає Фуксові ключі від мешкання: перший поверх, ліворуч, двері номер п'ять.

Виталь...

і в

Філадельфія

181

49

— Дозвольте засвідчити вам моє шанування, містере Годнетте, — розсипається в люб'язності директор готелю, — який я радий бачити вас знов у моїм »Англетері«! Тут ви прекрасно відпочинете.

— О, так, звичайно, звичайно, — поспішає спекатися цікавого господаря Тюмель.

Мармуровими, устеленими килимом сходами підіймається він до свого розкішного мешкання. М'які меблі, килими, дорогі картини... За вікном хлюпоче сине озеро...

У вестибюлі готелю пошвавлення й суэта. Служники й мешканці готелю з подивом розглядають, як кілька носіїв, навантажені валізами з наклейками готелів усього світу, піднімаються широкими сходами під гучну команду Сеппа Фукса, і мальовнича юрма з дванадцятьох носіїв заповнює трикімнатне мешкання.

— Айн, цвай, драй, — перелічує спітнілий Фукс виставлені в ряд валізи й розплачується з носіями.

— Це дійсно справжній мільйонер! По двадцять франків поверх такси! — діляться вражіннями, ідучи гамірною юрмою через вестибюль, носії...

— Добро — бути мільйонером! Чуєш, Фуксе? — звертається Тюмель до свого денщика, опускаючись у м'яке крісло й запалюючи дорогу сигару.

— Так, пане штурмане...

— Осел!

— Вибачте, містере Годнетте!

— Дивись мені... Приготуй мені смокінг і все потрібне до вечірнього виходу.

Я буду обідати в ресторані »Англетер«. Ось візьми собі, — кидає він Фуксові двадцять франків, — пообідаєш денебудь у місті, а це на кращі місця в театрі, — він вручає денщиківі стофранкову банківку. Ясно?

— Яволь!, містере Годнетт!...

Лунає дзвоник, і перед Тюмелем появляються два чоловіки з просторими портфелями.

— Вибачте, містере, за турботу. Знаючи, що американці люблять гарні автомобілі, ми прийшли з метою запропонувати щось надзвичайне. Ми володіємо єдиним у світі моделем з автоматичним перемикачем нумерів. Не відходячи від правила, ви можете безліч раз міняти нумер вашого автомобіля. Досягають цього зі спеціальним зубчастим патентованим механізмом. Але уявіть найголовніше: ви їдете з чужою жінкою в ясно-блакитнім авті. Вас наздоганяє ревнивий чоловік, і ось перед його очима появляється інше авто, не блакитного, а темно-вишневого кольору. Ваш супротивник дезорієнтований, і ви безпечні. Всього цього досягають з допомогою спеціальних газових пульверизаторів, що розпорскують особливу хемічну речовину.

— Якщо це так, я готовий вести перемови, — згоджується Тюмель . . .

. . . Ясно-блакитна лімузина викликає захоплення в Сепіа Фукса. Один із продавців демонструє чудодійну зміну нумерів. Одна мить, і авто починає міняти свій колір.

— Іст ес мегліх?! — не вірячи своїм очам, дивується Фукс.

— Добре, беру цей »Рольс-Ройс«. Скільки?

— Тридцять тисяч франків.

Ганс Тюмель виписує чек і, сівши поряд із Фуксом, мчить, радіючи своєму придбанню.

— Оце автомобіль! . . .

. . . Містер Годнетт! Містер Годнетт! Американський мільйонер! — перебігає шепіт поміж гостями в освітленій залі. Ждучи обіду, Тюмель оглядає елегантну публіку. Його увагу приваблює бачена вже в магазині Гльорія Марте. Вона оточена блискучим товариством кінематографістів.

— Ви знаєте ту даму? — запитує Тюмель метрдотеля.

— Мадемуазель Гльорія Марте, актриса паризького театру, кіно - зірка. Живе в нас в »Англетері«, — шепоче балакучий метрдотель. Десятки найвишуканіших вин і всіляких спеціальних страв заповнили стіл Тюмеля.

— Хто це? — поглядаючи на Тюмеля, запитують у компанії Гльорії.

— Американський мільйонер, містер Годнетт, — відповідає кельнер, наливаючи вина.

— Невже мільйонер?! До того ж і вродливий, ... підсумовує Гльорія, наспівуючи популярну французьку пісеньку. Тюмель прислухається до співливої Гльорії; гукнувши метрдотеля, кидає йому п'ятидесятифранкову банківку.

— Прошу замовити цю пісеньку оркестрі; за хвилину в залі лунає популярна мелодія. Гльорія здивовано дивиться на Тюмеля. Підвівшись, він шанобливо вклоняється Гльорії. Вона усміхається до нього ...

... Яскраво освітлений театр. Тюмель у льожі розглядає програму:

— Нове французьке ревію з участю Гльорії Марте, — читає вголос Тюмель. Шикарна жінчина! Я не від того, щоб з нею познайомитись, — робить він висновки, розглядаючи фотографію Гльорії.

— Вона навіть краща за фрау Боймель, — захоплюється Фукс. Тюмель знищує його своїм поглядом.

— Фрау Боймель ... найшов з ким рівняти ...

Світло гасне, лунає оркестра, і важка з червоного отласу завіса безшелесно звивається вгору. Серед танцівниць — пастушок, появляється Гльорія; її голос легко й плавко ллється, чаруючи слухачів своїм дивним тембром. Слідом за пасторалею перед глядачем змінюються епохи в картинах ревію, і Гльорія в стильній вечірній туалеті танцює модний танок, наспівуючи популярну французьку пісеньку.

— Гайда до крамниці по квіти! Закупи всі найкращі квіти! — Командує Тюмель. Фукс миттю зникає за дверима льожі. Завіса спускається під грім нестримних аплодисментів. Усміхнена Гльорія кілька раз уклоняється на виклик публіки.

Обливаючись потом під вагою величезних кошів із квітами, Фукс появляється на сцені й ставить їх перед здивованою Гльорією. Кілька раз підлітає завіса. Перечитавши візитну картку Годнетта, Гльорія вклоняється Годнеттові, що весь час їй аплодує...

... — Правда, Гаррі, це — затишне гніздечко? — запитує Гльорія, показуючи свій будуар Тюмелеві.

»Правда, Гаррі, — затишне гніздечко?«...

— Чудово! У вас добрий смак, — відповідає гість, оглядаючи низеньку турецьку отоманку, килими й східні китайські пано у вигляді летючих золотих драконів, що мають хвостами. Золотистий кулюватий абажур пливе в повітрі, мов сонце в вітряному заході.

— Колись я була на далекому сході та в Індії і дещо запозичила там, — співливо розповідає Гльорія. Її струнка, ледве зформована фігура й зовсім юне лице підкреслює її молодість. Дивлячись на неї, Тюмель пробує визначити її літа.

— Про що ви думаєте, Гаррі?

— Згадав одну подробицю. Ви дивно нагадуєте мені мою колишню наречену з Англії.

— Де ж вона? — з тривогою в голосі запитує Гльорія.

— Загинула під час бомбардування в Лондоні.

— О... полегшено зідхає Гльорія, — я читала, що ті німецькі бомби спричинили багато нещасть.

— О, певно, певно!

— Поздоровте мене. Сьогодні день мого народження. Але, всупереч звичаям, я обрала не гомінке оточення гостей і поклонників — всі вони надокучили, — а ваше товариство.

— Буває, — відповідає Тюмель і, вийнявши з кишені гарнітуру з мерехтливими коштовностями, підносить її Гльорії. — Ви, здається, лишилися невдоволені з того, що ці дрібнички закупив я? Тепер, у цей знаменний для вас день, дозвольте мені піднести їх законному власникові...

— О, це дуже мило з вашого боку, — дякує Гльорія.

Припавши до її руки, Тюмель запитує:

— Гльоріє, скажіть мені, маєте ви друга? Близького, доброго, інтимного друга?

— Ні... Тепер ні...

— У мене був наречений, але загинув за війни. Ви теж де в чім здалека нагадуєте його, тільки ви стрункіші. —

Гльорія сервує прикрашений букетом стіл на дві особи, ставить високі кришталеві бокали. — Прощу до столу, — запрошує вона гостя, увімкнувши радіоапарат. Дивною чистоти звуки мелодії наповняють будуар.

— За чарівну іменинницю, — поздоровляє Тюмель, підіймаючи бокал.

— І за здійснення бажань, — відповідає з усмішкою Гльорія.

— Взаємно! — Його п'янить вино й розкішна жінка, освітлена золотавим матовим світлом. Дивиться на її груди, прикрашені рубіновою брошкою. Сп'янілий від пристрасти обсипає Гльорію зливою поцілунків.

— Я вічно хотів би бачити вас, цілувати руки, слухати вашу розмову.

— На жаль я незабаром їду до Парижу.

— Гльоріє, чи згодні ви бути моєю дружиною?

— Одначе ви дуже хаптиві. Лиш тиждень, як ми знайомі.

— Я люблю вас, Гльоріє! Люблю над усе в світі!

— Можливо, я згодилася б . . . але треба подумати.

— Я б хотів від'їхати з вами інкогніто. Колись я склав заповіт перед матір'ю, що ніколи не візьму за дружину актрису.

— О, любий! Я згодна . . . Це так романтично . . .

Ганс Тюмель піднімає Гльорію, мов пушинку, й довго кружляє нею по кімнаті. Звуки чудового вальсу линуть з радіоапарату. Тюмель з Гльорією підходить до трюма, і закохана пара спостерігає себе.

— Нам можуть заздрити, — відповідає, усміхаючись, Гльорія, нагороджуючи Тюмеля пристрастним цілунком. Лунає дзвоник, і до будуару заходить високий стрункий чоловік у смокінгу. Подаючи великий букет троянд, він цілує руку актриси.

— Вибачте, Гльоріє. Я не міг зректися втіхи особисто вітати з днем ангела зірку екрану...

— О, дуже вдячна! Які чудові троянди, — відповідає Гльорія, рекомендуючи Тюмеля, — знайомтеся, пане посол. Це американський мільйонер Гаррі Годнетт.

Посол, пильно глянувши на Тюмеля, здригнув:

— Яке б ім'я не прибрав собі офіцер гестапо, я не подаю йому руки. Зробіть люб'язність, залишіть помешкання моєї землячки! — гостро наказує він.

— Ви помиляєтесь. Вимагаю сатисфакції!

— Забирайтесь, доки не пізно! — кричить посол. Тюмель хутко ретирується, проклинаючи зустріч.

— Чорти б його забрали! Здається, це французький посол, що я його свого часу інтернував у Польщі. Лиха година принесла його сюди. Жаль, що я з ним тоді не покінчив при спробі втекти, — бурчить Тюмель і, заскочивши до своїх апартаментів, гукає на Фукса:

— Мусимо негайно тікати за межі Швейцарії! Тюмель хапливо вкладає друкарську машинку, фотографічний апарат, убрання й розкидає по кімнаті валізи:

— Це доведеться покинути.

— Як це так?! Такі чудові валізи... із справжньої шкіри...

— Коли рятують власну шкіру, плюють на шкіряні валізи. Пішли! І взявши по валізі, вони пускаються чорним ходом до гаражу.

— Простіть, Гльоріє... Давно ви знайомі з цим фертиком? — зацікавився посол.

— Ні, лише тиждень.

— Прекрасно. Вибачте, я поспішаю. Мусимо затримати його, поки не перемахнув через кордон. Посол поспішно прощається, цілуючи руку Гльорії. На обличчі в актриси недомисел. Вона ламає руки й плаче.

— Нічого не розумію . . .

Посол дзвонить у телефон:

— Галло! Дайте розпорядження заарештувати визначного агента німецького СД, що перебуває в готелі »Ріца« під ім'ям американського мільйонера Гаррі Годнетта . . .

. . . »Рольс-Ройс« під'їжджає до прикордонної рогачки. Подавши документи американського офіцера, Тюмель переїжджає до Німеччини.

Розділ десятий

ДИЯВОЛОВЕ ЛІГВО

Розкішна лімузіна, повіваючи американським прапорцем, мчить напівзруйнованими вулицями Мюнхену. Ось вона пролітає попід напівзруйнованою аркою »Зігестор« і котить через прекрасний міст, перекинтий між зеленими берегами. З вікна автомобіля видно запінені каламутно-зелені хвилі Ізару.

Біля руїн брунатного дому авто спиняється, з нього виходить Ганс Тюмель, обтягнутий у бездоганну форму офіцера американської повітряної фльоти. На вузькім ремінці, перекинутому через плече, звисає фотографічний апарат.

— Порохи історії, — тяжко зідхає Тюмель, оглядаючи звалища цегли, порослі зеленим мохом і бур'янами.

Його увагу приваблює балькон при стіні зруйнованого будинка. Приклавши до ока блискучий »Контакс«, він бачить крізь візир апарата картини минулого, що встає в його пам'яті...

Брунатний будинок напередодні війни. Під звуки барабанів, чітко відбиваючи кроки, маршує піхота, проходить артилерія. В одній із шеренг молодців СС і СД він бачить себе у щільно припасованій, затягнутій ремнями зелених форм офіцера. Колони німецького війська в суворому порядку ступають по квадратних шліфованих плитах майдану, відходячи в безконечність перспективи назустріч сонцесходові. Вони йдуть вулицями польських

міст, шляхами Полісся, переправляються через ріки й ляхів сунуть на схід. Добірні колони переходять міста і села України.

Ганс Тюмель, бридливо скривившись, читає наказ офіцерам:

— Нам не потрібні підкорені люди, а лише їх земля. Ми повинні їх винищити. Так сказав фюрер у своїх дванадцятих заповідях.

— Повісити закладників! — І сотні людей гірляндами звисають із балконів міських будинків.

— Спалити! — І села й міста заволікають хмари диму з пожеж. Щораз частіше бачить Тюмель озлоблені обличчя українців, поляків, жидів, що тікають до лісу. Із-за кожного куца в спину німецькому солдатіві стріляють партизани. Стоплена німецька армія спроквола бреде зарослими бур'яном полями, болотистими перелісками і цілими колонами потопає в трясовині. Солдати поринають у землю, лишивши на поверхні тільки каски... Величезне поле, ніби валунами засіяне, — то надіти на паколи каски на могилах загиблих. На великому пляні — могила з березовим хрестом і написом:

»Альфред Фріц із Вальзерталю. Упав 1-го травня 1943 на Сході — хто б міг припускати, що наш бліцкриг скінчиться так катастрофічно, — закінчує Тюмель, пригнічений своїми спогадами; клацнувши засувцем фотографічного апарата, простує до авта, що стоїть недалеко...«

... Тюмель повільно йде повз пам'ятник загиблим сорока тисячам баварців, звертає погляд на вістря високого чавунного обеліска, що впирається в захмарене небо. З-над хмар лине ніби замогильний глухий голос:

»Скільки раз ми намагалися розв'язати німецьку проблему війною і все це кінчалось поразкою. Скількох поразок зазнав наш народ! Війна не приносить нам щастя! Тридцятилітня війна, франко-пруська війна, 1871, 1914—18,

1939—45... Ми повірили вам і віддали життя для добра батьківщини...»

Гансові Тюмелеві страшний цей замогильний голос. Голос переслідує його. Він мчить у своїм автомобілі в поле, але голос мерців ніби доганяє його.

По шосе, завиваючи сиренами, мчать шість мотоциклістів емпі і, оточивши Тюмеля, зупиняють його авто.

— Папери?!...

Сидячи в автомобілі, Ганс Тюмель бачить Фукса, що виходить, усміхаючись із поліції.

— Пощастило?

— Все гаразд. Маю новий німецький паспорт, — відповідає Фукс, показуючи документ.

— Сепп Фукс з Обермюлле — читає вражений Тюмель, однак тобі пощастило! Дуже суворо?

— Ні, ідіть сміливо...

... Фріц Майер, — читає анкету шеф поліції. Його увагу приваблює фотографія Тюмеля. — Фріц Майер?! — вигукує шеф, пильно приглядаючись в обличчя Тюмеля. — О, друзяко! Ось де зустрілися! Ви Ганс Тюмель, шеф СД. Дякуючи вам я відбув три роки в концентріційнім таборі!

— Ви помиляєтесь! Я не той, за кого ви мене вважаєте.

— Це ми перевіримо! — заявляє, підвівшись шеф. Зчиняється борня. На допомогу біжать поліцисти. Ганс Тюмель, одстрілюючись, вискакує в вікно; скочивши до свого «Рольс-Ройса», пускає мотор.

— Швидше! — кричить він Фуксові, змінюючи на бігу номери й колір автомобіля...

Покинувши автомобіль у густих хащах здичавілого парку, вони, перетинаючи пустир, подовбаний глибокими ліяками від бомб, наближаються до руїн знищеного кварталу.

— Фріц Майер?! — вигукує шеф, пильно приглядаючись
в обличчя Тюмеля

— Коли немає нам життя на землі, спустимось під
землю, — лютує Тюмель, сходячи в тьмяне підземелля
руїн, — наказано зайняти нові заздалегідь приготовлені
позиції! Тут будемо жити. Добути матраци, ліжка, меблі,
— наказує він Фуксові.

Розділ одинадцятий
ТРІУМФ АКТРИСИ

Жваво розмовляючи, американські офіцери та струнки панночки в формі УНРРА заповняють яркоосвітлену театральну залю.

Гаснуть матові кулі ламп. Лунають звуки увертюри. Айріс, зручно відкинувшись на бархатну спинку крісла, сидить у напівтемряві льожі. Її супутник, капітан Роджерс, читає програму.

»Золотий вік« — оперета композитора Миколи Степового. В головній ролі — артистка київської опери Марія Квітко. Диригує автор.

Промінь прожектора освітлює струнку фігуру диригента. Сиве пасмо зміїться в її чорному волоссі. Диригентська паличка впевнено злітає вгору.

— Містер диригент — цікавий, — каже Айріс, розглядаючи його в бінокль.

Повагом піднімається важуча бархатна завіса. Яскраво освітлена сцена показує терасу замку на березі блакитного моря. Гомінке свято на пошану прибуття героя війни — американського офіцера. Прикрашений нагородами, він піднімається по східцях тераси під гучне й радісне вітання від гостей. Шість струнких та гнучких танцівниць звиваються в динамічному танку. Айріс приємно вражена сценою. — Цей південний закуток нагадує мені замок на березі Неаполітанської затоки. Таке ж сине море, троянди,

що оббивають колони, захід сонця, музика. Тільки немає Гаррі, — зідхає Айріс.

На сцені появляється освітлена блакитними відблисками прожекторів Марія Квітко. Розкішна біла сукня з шовкової парчі важкими фалдами спадає до її струнких ніг. У темних хвилях волосся блищить дядема. Ніжне, прекрасне, не спотворене гримом лице актриси викликає захоплення.

— Яка чарівна! — чути в залі.

Капітан Роджерс, навівши бінокль на примадонну, ділиться з Айріс:

— Вона, дійсно, прекрасна!

Глибоке драматичне сопрано Марії пристрасно звучить під затихання оркестрових звуків. У тонкій гармонії дуєту її голос зливається з оксамитовим баритоном героя. Глядачі зачаровані співом артистки. Грім оплесків злітає в залі.

— Браво, браво, браво!

Окрилена успіхом Марія усміхається; вклоняючись публіці на тлі опущеної завіси. Букети квітів летять до її ніг.

Микола, зустрівшись поглядом з Марією, радісно всміхається.

— У двері туалетної до примадонни стукає солідний американець.

— Прошу, — відповідає Марія, здивовано оглядаючи непроханих одвідувачів. Вони шанобливо цілують її руку.

— Містер Кейлі, представник кіно-фірми «Парамонт», — рекомендується літній уже американець.

Ми захоплені вашою грою й зовнішністю, міс Мері! На вас чекає блискуча кар'єра. Пропоную вам укласти контракт з нашою фірмою. Хочете знятися в головних ролях нових фільмів?

— Ми згодні, — приймає пропозицію Микола. —
Ви потурбуєтесь про візи?

— Дуже вам в дяч на...

— Надхненний успіхом оперети Микола входить в туалетну до Марії.

— Мій чоловік і автор оперети, — рекомендує актриса Миколу.

— Дуже приємно, — тисне йому руку містер Кенлі й повторив свою пропозицію.

— Ми згодні, — приймає пропозицію Микола. — Ви потурбуєтесь про візи?

— Зрозуміло...

Розділ дванадцятий

ФУКС — ДИПЛОМАТ

Карбідна лампа тьмяно освітлює непривітне підземне сховище. Дерев'яний стіл з неприбраними рештками їжі, дві табуретки — це й усі меблі убогого житла. У кутку на с'як-так збитій лаві з солом'яним матрацом лежить, закинувши ногу на ногу, Фукс.

— Фукс Йозеф, 29. серпня 1901 р., Обермюлле. Підданство — німецьке, — читає вголос Фукс, розглядаючи новий німецький паспорт. Увага його спиняється на власній фотографії, і він філософує...

»Шість років ти був денщиком, а тепер став тим же Фуксом, що й до війни... В інших солдатів є родина, в них родяться такі маленькі бебі-фукси, а в тебе? ... Сепп тяжко зідхає. Він рішуче підводиться й, зіскочивши з лави, ходить по підземеллі. — Так, так, так! Я піду геть, пане офіцере. Піду до фрау Боймель і не буду вашим денщиком. Вона просила мене... — хутко зібравши свої речі, Фукс чіпляє на плечі рюкзак. — Адье, гер штурмбанфюрере! Ваш колишній денщик вибув у невідомому напрямі! — Він віддав честь до порожнього Тюмелевого ліжка і, цокнувши закаблуками, простує до дверей.

— Куди?! — грізно запитує, несподівано появившись, Тюмель.

— І... і... а... до л... лазні, — розгублено лепече, відступаючи Фукс, — я... хотів... хотів...

— Тікати хотів? До фрау Боймель? — кричить Тюмель, завдаючи ударів ногою в товстий зад зніяковілого Фукса. — Посмієш тікати вдруге, повідомлю кримінальну поліцію і тебе спіймають. За злочини тебе повісять, як найбільшого злочинця! Бачив, як ми оздоблювали стовпи й балкони в Харкові?

І Фукс, пригадуючи ці понурі картини, дрижить, мов у лихоманці:

— Прошу не карати. Я дійсно хотів тікати, але тепер буду ... — скиглить Фукс.

— На коліна!

І поставленому на коліна Фуксові Тюмель наказує:

»Вистояти дві години у повному спорядженні! Встань!«

— Яволь! — клацнув закаблуками Фукс. Піднявши рюкзак і взявши на плече залізну штангу, він з безглуздим виразом обличчя повільно маршує туди й сюди по підземеллі ...

— Фуксе. Фу-уксе! Чуєш, Сеппе? Мені теж упеклося це життя. Чому нам ховатись, як злочинцям? Я маю доволі цінностей, щоб жити інакше, але ми позбавлені цього права! Розумієш Сеппе — пра-а-ва?! — філософує, підступивши до Фукса, офіцер.

— Про це ж я й думав, — нерішуче стає до розмови Фукс.

— Ідея, Сеппе! Одружуся з баронесою і цим легалізую своє становище.

— З якою баронесою? З нареченою покійного Годнетта? Сепп здивований.

— Розбалакувати!? Я наказую: ти поїдеш з листом. Я напишу їй, що лежу в шпиталі. Ти з'ясуєш, що після важкого поранення голови я нічого не пам'ятаю. Це пояснення звільнить мене від непотрібних розпитувань при зустрічі.

— Дуже важке це доручення. Боюсь, що не впораюся з ним, — дається сумніву Фукс.

— Зараз ми дамо пробу тобі в ролі дипломата. — Захоплений своєю ідеєю, Тюмель негайно стає до її здійснення.

— Надінь це убрання, — командує він, подаючи здивованому Фуксові сіре убрання, — прибери живіт! Держись рівно! Ось так! Ти рекомендуєш їй: Сепп Фукс із Обермюлле на Райні! Підійшовши до баронеси, насамперед цілуєш їй руку. Цілуй мені руку!

— О, не турбуйтеся. Жінкам цілувати руки я вмю, — заперече Фукс.

— Поговори мені! — В голосі Тюмеля звучать загрозливі нотки. Фукс покірно цілує протягнуту офіцерову руку.

— Уміє він цілувати! . . . Облинув руку. Від тебе несе цибулею, злощасний кнехта! Дамі цілують руку, ледве торкнувшись губами. Тепер пройди. Не крути задом. Тримайся гідно!

Втягуючи випнутий живіт, Фукс рекомендується уявній баронесі й переказує вигадану Тюмелем історію майора Годнетта.

— Не обжирайся за столом, не довбай у носі, не плюй на підлогу, не пускайся в непотрібні розбалакування, щоб не виявив глупоти своєї, — напоумлює Тюмель. — А тепер спати. Ранком у дорогу . . .

Ганс Тюмель сідає до машинки й пише листа . . .

. . . Широким асфальтовим шосе, випереджаючи автомобілі, мчить розкішний «Рольс-Ройс» З його вікна розгорнутою панорамою летять мінливі пейзажі Баварії. Ось промайнула смуга лісів, повита жовтавістю осені. Пливають, утопаючи в блакитному серпанку, луки, їх змінюють ланцюги гір зі сніговими верхів'ями. Краса місцевости не хвилює Фукса, що сидить біля правила. Він занурений в обмірковування своєї тяжкої дипломатичної ролі.

— Донер ветер! Що я буду відповідати баронесі, коли їй спаде на думку розпитувати про минувшину американсь-

кого офіцера? Я нічого про нього не тямлю! — хвилюється він.

— Добре Гансові, він приїде на все готове, а як то мені збутися?

Він оглядає своє елегантне убрання, добуває з кишені ярку гвоздику й закладає в петлицю. Та ось автомобіль звертає з головного шосе на бічну дорогу; ще один поворот, і перед ним на березі блакитного озера видніє обвитий плющем старовинний замок барона фон Енде.

— Держися, друже! Тепер усе залежить від твоєї дипломатії! — підбадьорує себе Фукс, зупиняючись перед підїздом. Двері відчиняє молода покоївка в білому хвартусі.

— Добрий ранок, фройляйн! Чи можу бачити баронесу Маріянну фон Енде?

— Добрий день, панночко! — Чи можу побачити баронесу Маріянну фон Енде?

— Баронеса в церкві; може, економка пані Кароліна могла б замінити вам баронесу Маріянну?

Пускаючи гостя поперед себе до великої застеленої килимами приймальні, дівчина зникає за дверима. Фукс лишається сам. Розкішна обстановка гнітить його.

— Оце хороми! Ну й щастить же цьому пройдисвітові Гансові, — заздрить дипломат.

Булдог, що дрімав у кріслі, прокидається й, підкравшись до Фукса, хапає його за ногу. Переляканий Фукс перекидає вазу, що стояла на столі, й хапливо ховає черепки під килим. Підступивши до трюма, він знов робить пробу зустрічі з Маріянною. Він притискує руку до серця й, відкинувши зад, рекомендується уявній баронесі. Кароліна, що заходить зовсім безшелесно, спостерігає цю комічну сцену. Помітивши її присутність у дзеркальному зображенні, Фукс спішить поправити ніякову ситуацію, галлятно підступає до Кароліни. Цілуючи її в руку й намагаючись надати голосові більше певности, він рекомендується: »Сепп Фукс з Обермюлле на Райні. Прибув з доручення свого друга, американського майора Гаррі Годнетта.«

— Ах, невже ви від містера Годнетта? Ото радість! Яка щаслива буде баронеса! — сплескує руками Кароліна. Її місяцеподібне обличчя розпливається в привітній усмішці. — Як жаль, що баронеса тепер у кірхі, а старий барон на полюванні. Чи не будете ласкаві зачекати на баронесу?

— О, певно, певно! Я зачекаю, — відповідає вдоволений із себе Фукс. — Здається не дав маху. Початок зроблено, — думає він, оглядаючи Кароліну. Її пишні форми хвилюють його. На ознаку вдячності за виявлену увагу він схиляється до руки економки.

— Дуже вам вдячний, мадам...

— Не мадам, а фройляйн, — ніжно пускаючи очі, поправляє Кароліна.

— Фройляйн! Це ще приємніше, — витончує свою люб'язність Фукс.

За хвилину вони на терасі. В далечині видно блакитний емаль озера. Фукс грайливо поглядає на Кароліну.

— Дивлячися на вас, можна подумати, що й війни не було.

— Ах, що ви, що ви... Коли б ви знали, який добрий вигляд я мала колись, — кокетує Кароліна.

Захоплені розмовою вони не помічають, як садовою доріжкою йде Маріянна. Як і завжди, вона сумна, а сьогодні стомлена задухою ранньої осені. Легенька сукня й шовкове мереживо, накинуте на її ясні льокони, не захищають від гарячих соняшних променів. Її увагу притягують жваві голоси на терасі. Кароліна поспішає до баронеси.

— Яка радість, дорога баронесо! Нарешті ви діждалися щасливої хвилини! Друг містера Годнетта — пан Фукс, привіз нам листа.

Маріянна блідне від хвилювання й пускає хустку. Кинувшись її підняти, Фукс підсковзнувся. Піднявшись, він з виглядом переможця подає хустку.

— Сепп Фукс з Обермюлле на Райні, — рекомендує себе він, цілуючи руку.

— Вас надіслав містер Годнетт? — хвилюється баронеса.
— Де він тепер?

— Містер Годнетт у Мюнхені тепер, у шпиталі. Був тяжко поранений, тепер видужує.

— Небезпечна рана?

— Поранений у голову, тепер майже видужав. Лишилося ще маленьке ускладнення. Лікарі надіються, що з часом це зникне. Я привіз листа від нього.

Тремтячими від хвилювання руками Маріянна відкриває конверта й читає:

»Дорога Маріянно!

Я давно не писав тобі, але завинила тут війна й моя хвороба. Я був тяжко поранений у голову й більше року лежу в шпиталі. Обіцяють незабаром виписати мене. З нетерпінням жду хвилини зустрічі з тобою. Чи ждеш мене, чи любиш по-давньому? ...

— О, Гаррі! Яке щастя, що живеш ти і скоро одужаєш! Ми будемо знову близько. Бог прийняв мої моління й вертає мені тебе, — з сльозми на очах глибоко й чуло проказує Маріянна.

Дивлячись на молоду баронесу, замилювана Кароліна витирає сльози. Фукс цілком захопився виконанням своєї дипломатичної ролі, ніби сам став героєм цього дня: Маріянна читає листа:

»Мій друг Сепп Фукс, що його я зустрів в останні дні війни, врятував мені життя й самовіддано піклується мною до цього часу. Прости за короткого листа. Гострий біль голови заважає писати. Всі подробиці про мене розповість мій друг« ...

— Я така вдячна за врятування Гаррі... Про яке ускладнення в його здоров'ї ви казали?

— Це не таке серйозне ускладнення, — заспокоює Фукс, — після поранення спочатку він нічого не пам'ятав, але поступово пам'ять відновлюється... Тепер у нього помітні лише незначні недоліки.

Лунає гавкіт собак, і два хорти радісно збігають на терасу. Барон фон Енде в мисливському убранні, в високих чоботях, з повною ягдашею дичини сходить на терасу. Маріянна кидається йому на груди:

— Яке щастя, дорогий тату! Наш Гаррі живий! Він надіслав листа через свого друга, пана Фукса.

Боязко обминаючи собак, Фукс рекомендується:

— Сепп Фукс із Обермюлле на Майні.

— На Райні, — поправляє його Кароліна.

— Ага, так, на Райні, — поправляє й Фукс. Барон радісно зворушений, обома руками тисне руку Фуксові.

— Чи ж можливо! Який я радий вістці про містера Годнетта!

Фукс відчуває в особі барона проникливого співрозмовника.

— Чоловік — то чоловік? Тут треба бути дуже обережним, щоб не сказати чогось зайвого. Надала мені лиха година переплутати Райн з Майном, — думає він, вагаючися з відповіддю. Його виручає Маріянна, подаючи листа батькові. Барон читає, похитує головою:

— Не пощастило бідасі. На самому кінці війни підстрілили, мов куріпку. Ну, тепер уже пів лиха. Такий молодець швидко видужає. Я ж казав тобі, Маріянно, що Гаррі не може погано думати про нас. Він же знає, що ми демократи, — багатозначно, піднявши пальця, міркує барон.

— Пане Фукс, пробачте мені мою відсутність. Я мушу привести до порядку свою туалету. Сподіваюсь, не відмовитесь від нашого хуторянського обіду з пляшкою старого вина.

— О, звичайно, я з утіхою пообідаю з вами, — згоджується Фукс.

— Прощу вас. Сигари й газети до ваших послуг, — запрошує барон і, взявши його попід руку, проводить до свого кабінету...

... В ідальні, обставленій меблями з ясного дерева, Кароліна накриває обідній стіл. Соняшні промені виграють у кристалі бокалів. Біля кожного бокала вина кладе на серветку розв'ітлу троянду. Довго вибираючи квітку для

Фукса, вона зупиняється на яскраво-червонім напіврозквітлім бутоні.

— Який милий цей пан Фукс! Такий уважний до мене, — шепоче Кароліна, оглядаючи себе в дзеркалі, — я ще маю непоганий вигляд, здається, я справляю на нього вражіння. Мені теж до вподоби його позитивна зовнішність. Треба докладно довідатися про його матеріальний стан. Як друг містера Годнетта, він не може бути бідним. Ця дружба зробить йому кар'єру. Я в цьому переконана. Ах, коли б тільки він мав серйозні наміри щодо шлюбу. Мушу пуститись на всі жіночі засоби, щоб причарувати його. Адже я молода і вродлива і, судячи з його слів, якраз до його смаку, — мріє вголос Кароліна, але глянувши на годинник, помічає, що запізнюється з обідом. Дістає з буфету пляшки. — Це дуже гарне вино, але такий дорогий гість мусить бути веселим і рішучим. Тому поставлю на стіл і цей запаморочливий напій; після нього навіть діди йдуть навприсядки, — багатозначно завважує вона, додавши ще пляшку...

... Фукс у кабінеті барона потирає з задоволення руки.

— Здається все йде прекрасно, — радіє він, — добре бути бароном, з заздністю оглядає він кабінет, — ласий шматочок ухопить Ганс, узявши баронесу. Ха, ха, ха! Кароліна дивиться на мене закоханими очима. У неї мусить бути кілька тисяч марок капіталу. Старий барон напевне піднесе їй весільний подарунок у вигляді шматка землі та доброї фарми. Непогана пара мені. Треба розпалити в неї пристрасть. Для її віку це дуже небезпечно полум'я, що загрожує пожежею, — усміхається Фукс. Його мрії обриваються з появою покоївки, що запрошує до столу.

За столом Кароліна сідає поруч із Фуксом.

— За щасливе побачення з Гаррі, — цокається барон спочатку з баронесою, потім з Кароліною й Фуксом.

Маріянна перетворилась. Її сумне лице повеселішало й покрилось густим рум'янцем. Очі горять. Барон також у доброму настрої.

— Сьогодні наша люб'язна Кароліна не пошкодувала вина, — жартує барон, сварячись пальцем. Обід проходить весело, але злючий булдог, що лежить під столом, хапає Фукса за ногу.

Боячись порушити етикет, наказаний йому від Ганса, бідаха, скривившись, витримує біль і обмежується лише, пославши штовхана собаці, але поцілює в ногу Кароліни. Зрозумівши цей рух по-своєму, Кароліна багатозначно поглядає на нього й подвоює порції на його тарілці. Обід закінчений. Барон запрошує Фукса до вітальні, де, всівшись у м'які крісла, вони курять ароматні сигари й п'ють лікер.

— Тепер розкажіть мені докладніше про містера Годнетта, — просить барон.

Знов настають для Фукса Танталові муки. Але вино робить своє діло. Фукс невимушено хвалькуватий і красномовний:

— Я врятував містера Годнетта від автомобільної катастрофи. На його «джіп» наскочив десятитонний вантажник. Із запаленої машини я ніс його на руках до шпиталю. Він горів, як смолоскип. Полум'я його одержі підпалило й мене і, коли я прийшов до шпиталю, мене поливали там із брандсбойдту.

Барон недовірливо похитує головою.

— Іст ес мегліх? — запитує він. — Коли ж містер Годнетт надіється нас одвідати?

— Думаю, що за місяць, не пізніше, лікар дозволить йому покинути шпиталь.

Барон дивиться на годинник:

— Я мушу покинути вас у товаристві фройляйн Кароліни, бо повинен поговорити з донькою сам-на-сам.

Надіюсь, що ви не знудитесь. Кароліно, розважте пана е-е...

— Фукс! — забувши й виструнчившись, мов на команду, рапортує денщик.

— Фукс?! — здивовано перепитує барон, нахмурюючи чоло й рухаючи пухнастими бровами, що завжди означає в нього недомисел.

— Яволь, Фукс!

Барон відходить. Лишившись наодинці, Кароліна пропонує:

— Може, хочете глянути на наше чудове озеро?

Фукс заклопотано поглядає на годинник.

— В моєму розпорядженні надто мало часу. До заходу сонця мушу виїхати звідси, щоб до ночі добратись до Мюнхену.

— Невже ви від'їдете, не поглянувши на наш чудовий парк?

— Про мене, я ще маю годину вільного часу, — згоджується Фукс. Кароліна усміхається. Вона пускає в хід винахідливість і увагу, щоб сумлінно виконати наказ барона й свого серця. Там, де дерева й кущі розрослися густіше, Фукс, беручи її об руку, каже:

— Як приємно торкнутись вашої ніжної руки!

— Ах, ви досвідчений мужчина, — кокетує вона, не приховуючи свого захоплення.

— О, в моєму житті не мало було чудових зустріч! Коли я був з майором Годнеттом в Росії — у мене була закохалась графиня. Красуня! — фантазує дипломат Фукс.

— Містер Годнетт був у Росії?

— О, так! Тобто не в самій Росії, а близько Росії, в Німеччині.

— Ну й що ж? — ревниво запитує Кароліна.

— Я відкинув її любов. Вона була не до мого смаку. Надто худа й надто молода. Її було лише тринадцять літ. Кароліна полегшено зідхає й ніжно дивиться на бравого кавалера.

— Мене цікавлять жінки після тридцяти п'яти. Моя майбутня жінка має бути приблизно вашого росту й комплекції; — самовіддано запевняє він. Кароліна тісніше припадає до його руки.

— Ви мені подобаетесь, — смілішає Фукс.

— Мені здається, що це все дивний сон, — шепоче товстуля. Фукс змірковує, що рішучий момент настав і, насилу охопивши пишну Кароліну, цілує її в губи. Заплющивши очі, вона підставляє свої губи для поцілунка. Вискочивши з-за кущів, булдог з гавканням кидається до ніг кавалера. Зляканий Фукс з криком відскакує від Кароліни і, гнаний псом, ховається в кущі. Розгнівана Кароліна хапає собаку за нашійник і злісно б'є його. Тремтячи, виходить із-за кущів Фукс і стає на коліно:

»Ви врятували мені життя«, — мовить він до Кароліни, обіймаючи її за стан.

— Ах, що ви зі мною робите? — роблено обурюється вона, — ви скористалися з недосвідчености бідної дівчини, посміялися з мене, тепер перестанете поважати.

— Що ви, що ви! Тепер я ще більше буду поважати вас...

... Маріянна в своїм будуарі пише листа:

... »Трудно описати тобі мій стан у ту хвилину, коли я знов почувала про тебе. Ти дуже хворий, але це нічого не значить, мій дорогий. Коли ти приїдеш до мене — я день і ніч буду доглядати тебе, щоб вернути тебе до життя. Хоч би що зробила з тобою хвороба, я люблю тебе, як і раніш, і жду твого приїзду. Твоя Маріянна.«

Скінчивши писати, вона підходить до вікна й бачить, як у саду гуляють Фукс і Кароліна. Відставивши свій товстий зад і притискуючи до серця руку Кароліни, він у чомусь переконує свою даму. Розчервоніла Кароліна ніяково відмахується від нього. Маріянна щиро сміється.

— Бідна Кароліна попалась у тенета Амура!

Біля під'їзду шумить пущений мотор автомобіля. Старий барон, Маріянна й Кароліна виражають Фукса. Маріянна подає листа. Турботлива Кароліна подає кошик з садовою й вином.

— До побачення!

— До скорого побачення!

Машина, легко схитнувшись, пішла повним погоном уздовж освітленого місяцем шосе.

Рука Кароліни з білою хусткою застигла в повітрі.

Розділ тринадцятий

ЗЕЛЕНИЙ КІТ

Блискучий «Рольс-Ройс» мчить асфальтовим шосе, що звивається в передгір'ях баварських Альп. За поворотом відкривається мальовнича панорама гірського озера.

— Ось і замок старого барона, — показує, сидячи біля правила Фукс. Нетерплячий Тюмель дістає польовий бінокль і розглядає наближуваний замок. Ще хвилина і, поминувши важучу ковану браму, авто спиняється перед під'їздом февдального замку. Назустріч гостям коротка, мов товстий корінець спараги, рум'яна Кароліна. Побачивши розтоплену в усмішці фізіономію Фукса, вона грайливо усміхається:

— Просимо! Просимо! Барон на жаль хворий, але баронеса Маріянна вдома. Зараз доповім, — привітно гомонить вона, відчиняючи гостям важкі дубові двері.

— Пікантна жіночка?! — шепоче Фукс своєму патроніві, замилувано всміхаючись до дорідної економки, що відходить. Старовинна обстановка приймальні створює вражіння певної холодности. Портрети предків непривітно хмуряться на незнайомців. На каміні тенькає старовинний дзиґар стилю «ампір», з бронзовими Амуром та Псіхеєю. Ганс Тюмель нервово ходить по пружистому килимові. Його рухи пружні, елястичні, нагадують рухи великого зеленого kota.

— Так от, зараз побачу баронесу, що зрадила своїх і закохалася в чужинця. Та-ак... Не ті часи, — закашлявшись, протягує Тюмель, побачивши Кароліну.

Як змінився його голос!

— Вибачте, панове. Я доповіла про вас, і баронеса прийме через дві хвилини.

— Дякую, — холодно відповідає Тюмель, оправляючи свій добре пошитий американський мундир. — Ти можеш іти, — звертається він до Фукса. Сепп з радості незграбно повертається, перекидає цяцьку й мчить за Кароліною. Тюлень! — сичить йому Тюмель, підіймаючи фарфоровий чобіток.

На порозі — Маріянна. Сліди особливого збудження й нетерпіння ледві приховані на її лиці. Вона хоче кинутись до Тюмеля, але на мить спиняється перед Гансом, що ступив назустріч.

— Здорові були, дорога Маріянно, — каже він, обіймаючи гнучкий її стан.

— Здорові були, Гаррі!

— Ми не бачилися сім років.

— Так... сім років... — ледве чутно відповідає вона... »Як змінився його голос...« І ніби відчувши якусь прохолоду й різну зміну в поведінці цього, трохи згрубілого Гаррі, щоб розрядити атмосферу, додає: »Ви так змужніли... Цю зустріч вона уявляла інакше, і Гаррі ніби став зовсім іншим.

— Війна... так, війна... я був тяжко контужений... у мене було якесь притуплення пам'яті. Через це я багато забув... погано пам'ятаю минуле. Але пам'ять хутко відновлюється... лікарі кажуть, що все вернеться...

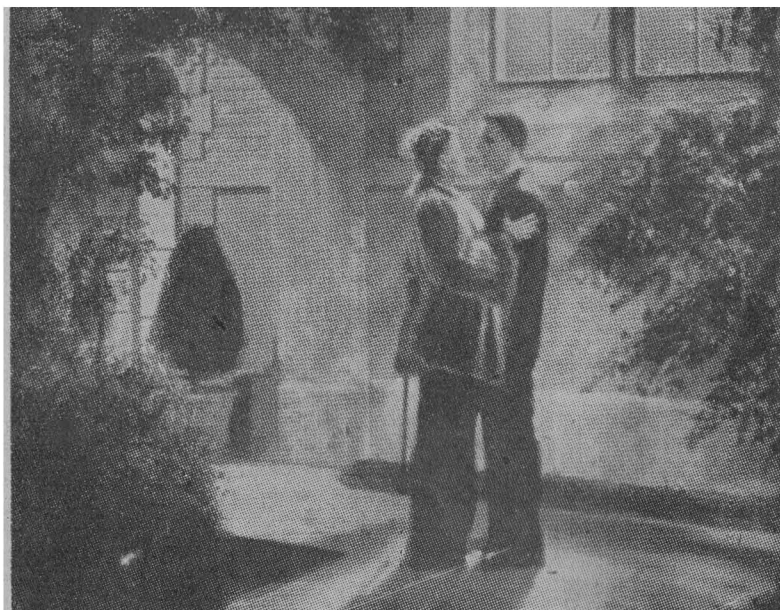
— Так, так... вернеться... звичайно, вернеться... дорогий Гаррі, — відповідає Маріянна, обвинувивши руками його шию. — »Голос, звичайно, міг змінитися за сім років, але в руках його рук, що до болю щораз енергичніше й бруталніше обіймають її стан, вона відчуває, що між ними була якась жінка. Адже той славний Гаррі ніколи так брутално, по-парубоцькому не обіймав її стан. Він ніжно брав її за плечі... Це так піднесено й гарно... Ці

ж обійми здаються блюзнірським замахом цього повоєнного Гаррі на того ніжного й славного Гаррі, що його вона перенесла через усі ці жахливі роки війни. Але вона відгонить ці понурі думки й ніжно пестить забинтовану голову.

— Ти переніс тяжку війну, мій любий?

— О, ще б пак! Я спускався на легкоспаді з підбитого й підпаленого літака... А потім... ці шпиталі... Як вони мені вpekлися...

— Так... — багатозначно додає Маріянна, дивлячись у вічі співрозмовника, що намагається відвести свій погляд. Мов би признаючись у якійсь змові проти нього, вона шепче: »Знаєш, любий... на початку війни я хотіла кинутися в озеро, де ти колись плавав. Мені здавалося, що

Знаєш, любий... на початку війни я хотіла кинутися у наше озеро.

коли я торкнуся дна і душа моя відділиться від тіла, я побачу образ того світлого Гаррі... Але потім загинув наш славний Льоренц, померла мама, і я мусила доглядати батька. Він зовсім постарів і подався за час війни. Він ненавидить їх...

— Кого?

— Тих, хто згубив Льоренца.

Співрозмовник намагається оминати цей незрозумілий йому деталь і, пустивши з обіймів Маріянну, доторкається до перев'язаної голови рукою.

— Гаррі?

— Що, Маріянно?

— Гадаєш, що будемо щасливі, чи щастя вже навіки покинуло нас?

— О, чому ж такий песимізм, моя люба? Повінчаємося й будем щасливі. Я хочу відпочити на березі цього чудового озера. Тут та благословенна тиша... Скажи, будь ласкава, Маріянно, чи не турбують вас американці?

— О, ні! Вони були один раз, довго гомоніли з батьком про полювання.

— Але на коли ж ми призначимо наше весілля? Я хотів би, щоб цей день прийшов якнайшвидше, — діловим тоном заявляє Тюмель, і це ще раз жолобить Маріянну.

— Готування до весілля триватиме два-три тижні.

— Тижні?! — вибухає подразнений Тюмель.

— Дорогий Гаррі. Це ж так небагато... Ми ждали сім років. Сподіваюся, ти разом з утішним Фуксом будете одвідувати нас у ці дні... Він скорив серце нашої економки Кароліни.

— От і чудово. Зможемо одружити їх. Він урятував мені життя, і я мушу гідно нагородити його за це.

— Це буде непогана, хоч трохи комічна пара, — відповідає Маріянна, дивлячись на стрільчате готичне вікно.

Насичений серпневим сонцем полудень будить у неї спогади. — Пам'ятаєш, Гаррі, наш сад? Ходім туди...

— Про мене, ходім, — згоджується він, і вони, зійшовши кам'яними східцями тераси, ідуть знайомою, такою близькою серцю Маріянни тропою поміж яблунями, обтяженими плодами. Між деревами просвічується озеро. Звідти линуть звуки незримой оркестри, й голоси співу дзвенять у прозорій синяві соняшного дня. Музика підсилює ліричний настрій Маріянни, будить спогади про перше кохання й зустріч з Гаррі. Вона допитливо вдивляється в обличчя Тюмеля. Він байдужий до цих мелодійних звуків і не показує ніякої радості, оглядаючи місця, що стали фетишем кохання для Маріянни. Це ображає її делікатну вдачу.

— Чому ти сумний... Пам'ятаєш, Гаррі?

— Що, моя люба?

— Цю алею. Невже ти забув наш перший поцілунок? А там ми призналися...

— Так, так... тут... Тепер я, здається, пригадую... Це було якраз тут... так, люба, мої рани...

— Боляче? — питає Маріянна, ніжно, мов крилом білого птаха, торкаючись рукою перев'язки на його голові.

— Так, трохи... але це нічого, пройде.

Обнявшись, вони сідають на лавці біля озера, що яскріє мільйонами соняшних відблисків. Дзеркальну поверхню озера розрізає чудова яхта під білим вітрилом. На ній веселий артистичний пікнік. Під акомпаньямент оркестри співають гарну мелодію. Десь її вже чув Тюмель. Він прислухається, розглядаючи яхту. Струнка фігура молодої чарівної жінки виділяється серед співаків. Стоячи схилившись на щоглу, вона співає. Фіоритури її голосу дзвенять і переливаються, мов виблиски сонця в озері.

— Гарно співає! — завважує Тюмель.

— Це оперна актриса Квітко... Вона живе на сусідній віллі... Я часто заслухувалася в її спів...

Наближаючись, шарудить хода Кароліни.

— Баронесо, стіл накрыли. Пан барон жде вас...

— Пробачте, Гаррі... завважує Маріянна й, ступивши до Кароліни, щось їй завважує...

Тим часом, лишившись сам, Тюмель розглядає в бінокль яхту, що відпливає. Він бачить лице актриси, що співає.

— Донер ветер! Це ж, здається, та, що мала смарагдовий кулон. Сусідство її з баронесою може поламати всі мої пляни. Треба прибрати!

Тюмель хмуриться, дивлячись за яхтою, що відпливає. Порив вітру, налетівши, розганяє соняшних зайчиків, і озеро меркне. Шумлять хвилі, наскакуючи на берег...

Розділ чотирнадцятий

МЮНХЕНСЬКІ КАТАКОМБИ

В підземеллі з кутка в куток схвильовано ганяє Тюмель. Нервово поглядає на годинник, прислухається.

— Одначе вони спізнюються... Чи не зірветься мій плян? Чути наближення ходи. Хтось іде коридором у важких вояцьких кованих чоботях. У рвучко розчинених дверях стає присадкуватий парубійко.

— Ваше завдання виконав!

— Прекрасно! Де вона? — нетерпляче озвався Тюмель. Два злочинці вносять великий мішок.

— Нагорода завтра, — наказує Тюмель.

— Яволь!

— Яволь, — клацає закаблуками й зникає за дверима. Тюмель нетерпляче розв'язує мішок, виволікає звідти молоду струнку невільницю в пом'ятій сукні. Це — Марія Квітко. Диявольська усмішка спотворює обличчя Тюмеля.

— Ось ми й знову зустрілися з вами, прекрасна співачко... — спроквола розтягуючи слова, мовить він і розв'язує своїй жертві руки; — тепер ви зможете зі мною погомоніти; він виймає з її рота затичку. — Правда, так краще? ... Та ви щось не пізнаєте мене?!

Марія, тяжко зводячи дихання, придивляється до обличчя Тюмеля, ледве освітленого карбідовою лампою.

— Ганс Тюмель?! — жахається вона.

— Наша зустріч ніби не тішить вас, — саркастично сміється Тюмель.

— Що вам від мене треба?

— Я чув, що ви знов досягли успіху, слави в театрі... Дякуючи мені, ви потрапили на європейську сцену...

— Так, дякуючи вам, — гірко відповідає Марія. Глибока образа й обурення, що опанували її, перемагають почуття страху перед смертю, і вона кидає слова тяжкого обвинувачення в обличчя Тюмелєві.

— Так, дякуючи вам, мільйони людей, потрапили в неволю й гинули в концентраційних таборах! Ви палили села, руйнували міста моєї батьківщини, мертвили мільйони людей. На ваших руках я бачу ще кров мого брата й забитого вами американця Годнетта!

Тюмель здригається й ступає до Марії.

— Чи не вважаєте ви, що мир ще недостатньо збудований і війна не закінчена?

• — Кров і злочини — ваша путь. Але ви, наці, прорахувались! Вам покищо лишилось оце підземелля, де ви ще намагаєтесь...

— Мовчи! — кричить оскаженілий Тюмель. Безстрашна обвинувальна мова Марії розлючує його. — Не вчорашнім рабам судити нас! Ти спокутуєш свої безумні слова, — хапає він Марію. Вона виривається. В руках у Тюмеля лишається клапот, одірваний від сукні. Погляд його спинається на оголених грудях. Вони хвилюють його й збуджують непереможне бажання заволодіти жертвою. Повільно обминаючи стіл, спочатку праворуч, потім ліворуч, Тюмель намагається схопити Марію, але вона, відгадавши його наміри, спритно тікає.

— Боже, поможи мені! — виривається тяжке зідхання переляканої Марії. — Якщо мені рокована загибель, не допусти до ганьби насильства!

— Що? — зловіщо всміхається, ставши на протилежному боці стола, Тюмель. — »Боже?!« Не врятують ніякі »Боже!...«

Палаючи зеленим вогнем, як у дикого бенгальського кота, його очі пронизують Марію. Погасити той погляд — в цьому порятунком, але як?

На столі серед неприбраних решток їжі Марія бачить тарілку з сіллю. Одна мить — і сіль різючою білою зливою летить межи очі Тюмелеві, що вже хапав її. Випустивши з поля зору Марію, він у нападі оскаженілости хапає пістоль, і грім пострілів котиться в підземеллі.

— Не втечеш! — кричить, виючі з болю, Тюмель, силкуючись наздогнати її, але Марія вже в дверях; ще мить, і вона вибігає з понурого підземелля...

... Вернувшись у підземелля й побачивши, як дзигною вертиться Тюмель, Фукс злорадно всміхається з насолоди втішною картиною.

— Одначе тут пахне порохом.

— Хто тут?

— Це я, Фукс.

— Подай води... та відьма...

— Що трапилось пане, Тюмелю?

— Я ненароком перекинув солянку, і сіль потрапила в очі...

— Якось у нас в Обермюлле трапився подібний випадок...

— Сеппе, дай, прошу, пошвидше води...

— Води? Де ж вода? У нас немає води... Мушу принести, — відповідає Фукс, заглядаючи в відро, до половини виповнене водою.

— Чорт! Вічно води немає...

— Пане Тюмелю, ви ж знаєте, що мене сьогодні не було...

— Фуксе, дорогий! Прощаю тобі всі помилки, якщо ти пошвидше принесеш води.

— Цю ж мить, — заспокоює Фукс і, взявши відро, виходить з підземелля.

— Ох, цей мені Фукс! Неповоротка скотяка... Мов ріже... Проклята українка. За це відправлю на той світ не менше сотні чужинців. Посаджу до в'язниці, не знатимуть завіщо. Я їх... Цей ще тюлень, — реве на Фукса Тюмель, витираючи хусткою очі, — чортячий біль...

Денщик, появившись у дверях з відром води й виструнчившись перед засліпленим Тюмелем, рапортує:

»Ваш наказ виконаний.«

— Швидше давай воду!

Схопивши відро, Тюмель промиває очі.

— Фуксе! Дзеркало, — просить Тюмель. Розглядаючи свої запалені очі, він з тривогою питає: — Друзяко Сеппе, як ти думаєш, — не осліпну?

— Дозвольте доповісти!

— Кинь дурацьку форму!...

— Ось уже шість років ви муштруєте мене додержуватись статуту при будь-яких обставинах, — заперечує Фукс.

— Сеппе, серце мое! Сьогодні зовсім вийнятковий випадок.

— Ах, так... Сьогодні — зовсім вийнятковий випадок, — ехидствує Сепп.

— Так що ж там трапилося в Обермюлле?

— Нічого особливого. Наша сусідка, фрау Буттермілх, запідозривши в невірності свого чоловіка, засипала йому сіллю очі. Сказати б, з ревнощів...

— Ну й чим це скінчилося?

— Сусідка була дуже вдоволена. Її чоловік більше ніколи не задивлявся на жінок.

— Але не осліп же він, чорти б його побрали?!

— Так що дозвольте доповісти...

— Та ну?

— Зовсім осліп . . .

— Осліп?!! Сеппе, дорогий, дай ще води . . .

— Прошу вас . . .

— Фуксе, бери пістоль, доганяй ту мерзотницю! Вона десь тут у лябіринті .

— Яволь! — відповідає Фукс, підймаючи на підлозі пістоль і солянку.

— Швидше! Ця проклята баба може знайти якусь вилазку. Фуксе, виконай цей наказ, дам тобі рангу фельдфебеля . . .

Фукс, не поспішаючи, заладує пістоль і йде в темний лябірінт підземелля. За кілька хвилин бачить ледве освітлену силуету жінки . . .

Спину Марії, що втікає, намацує тремтячий промінь кишенькового ліхтарика. Оглянувшись, вона бачить силуету незграбного коротконого чоловіка, що наздоганяє її. Перед нею потрійне розгалуження лябіринту.

— Куди? Просто? Праворуч? Ліворуч?

Чоловік з ліхтарем наближається. Марія біжить далі й на мить спинається перед глибокою лійкою від вибуху бомби. В глибині її чути дзюркіт підземної води. Побачивши за кілька метрів від себе переслідувача, Марія кидається в воду й хутко пливе підземною рікою.

Знов нишпорить у підземеллі промінь світла, шукаючи її. Він стрибає по кам'яних склепіннях, опускається вниз і, танцюючи на хвилях, намацує голову Марії, що пливе.

— Боже, невже кінець?! — стогне жінка, поринаючи в воду. Спереду ледь манячить світло вуличних ліхтарів. Виринувши, Марія бачить клаптик синього неба, і їй, як ніколи, до болю закортіло жити. В цьому клаптику неба вона бачить свій дороговказ і, напружуючи всі сили, простує до нього. Щораз ширше розгортається панорама узбережжя і води, що клубочить і розбризкується . . .

Гонитва на дає Фуксові нічого цікавого. Він зупиняється перед лійкою й відчуває насолоду, пригадуючи випадок з Тюмелем.

— Мов шовковий став. Однак метка жіночка, зброю фау-5 винайшла проти нашого облесника . . .

— Де вона? — питає, добігаючи Тюмель.

— Не знаю, може, тут сховалась.

— Швидше доганяй, а я шукатиму в лабіринті.

— Там же глибоко!

— Патякати!? Стрибай! — наказує Тюмель, штовхнувши денщика, і незграбне тіло Фукса, плеснувши, поринає в воду. Прискаючи й спльовуючи, Фукс бреде по шию в воду. Перед ним видніє силуета стрункої жінки, обтягнутої прилиплим до тіла одягом.

Ззаду появляється тінь Тюмеля.

— Стріляй! Стріляй хутчіше!

І Фукс, націлившись у вечірне небо над головою Марії, випалює всі набой.

Марія, змахнувши руками, кидається в зеленяво-каламутні води Ізару.

— Я поцілив. Вона вбита! — заявляє Фукс Тюмелеві, коли той підбіг. Вони дивляться на спінені каламутні води бурхливої річки.

Розділ п'ятнадцятий

СІМ СЛОНІВ

У темно-зелених каламутних водах Ізару відзеркалюються гірлянди ліхтарів. В їх світлі яскріють мідно-червоні дерева парку. Повільно кружляючи в смугах електричного світла, мов рій золотих метеликів, безшелесно спадає й лягає на землю листя.

Осіння ніч тихо підкрадається до міста. Фіялкове смеркання заволокає дерева парку на березі ріки. Зрідка долітають звуки автомобільних сирен та шум трамваїв. Перелітаючи з шумом і гримотінням через висячий міст, освітлені вікна вагонів відбиваються в змилених водах.

Вздовж мальовничого узбережжя йдуть: молода струнка дівчина в спортовому одязі з тенісною ракеткою на плечі і її супутник — плечистий стрункий юнак. Дівчина закосичує свою голову золотавим листям. Вони сідають на прибережній лавці. Обнявши її, він ніжно цілує її губи. Тишу осіннього вечора роздирають кілька пострілів, що вибухають поблизу. На протилежному березі річки жінка у білому кидається в темно-зелену каламуть Ізару.

— Що, це, Стасю? — злякано запитує дівчина.

Жінка, знемагаючи й широко розкидаючи руками, пливе до берега. Мов з-під землі, знов повторюється кілька пострілів і знов западає зловіща тиша.

— Це не спроста, — озвався юнак, — тут є якийсь злочин. Треба допомогти жінці, Вандо! Бачиш, вона вже зовсім не має сили пливти!

У слабкому відблисків ліхтарів видно, як щораз млявіше гребуть знесилені руки і щораз глибше йде в зеленій воді обтяжене тіло жінки.

— Допоможи, допоможи їй, Стасю! — спонукає його схвильована Ванда.

В ту ж мить мускулясте брондзове тіло Стася з шумом і бризками розтинає каламутні води. Ще один помах, і дужа Стасева рука хапає за коси Марію, що потопає. За кілька хвилин її знепритомніле тіло на зеленій траві берега. Стась і Ванда намагаються очутити Марію.

— Галло! Галло! Негайна допомога! Негайно карету! — викликає Стась телефоном. На березі зару лежить винесена з води дівчина.

Завиваючи, мчить авто негайної допомоги й зупиняється перед Стасем, що вибіг назустріч.

Лікар дає першу допомогу.

— Де я? — ледве чутно питає Марія.

— Заспокойтеся, ви в безпеці, — заспокоює Ванда.

— Чужоземка? — питає лікар.

— Українка, — відповідає Стась. Марію несуть на ношах до авта. Лікар сідає на своєму місці біля слабої, з ним — Ванда.

— До шпиталю УНРРА, — наказує Стась, сідаючи біля шофера. Авто, посилюючи швидкість, мчить вулицями міста.

. . . Ніч. Микола нервово ходить з кутка в куток по невеликій кімнаті. На нічному столику стрілка будильника наближається до трьох.

— Як я міг розминутися з Марією? Невже що трапилось? Де ж вона? — Молодий композитор, ламаючи голову в здогадах і щораз дужче хвилюючись, розмовляє сам з собою. Підійшовши до вікна, він вдивляється на ледве освітлену одним ліхтарем вулицю.

. . . він вдивляється на ледве освітлену вулицю.

— Де ж ти, Маріє?

Короткий дзвоник розбиває тищу раннього ранку.

— Нарешті! — виривається полегшене зіздання. Микола поспішає відчинити двері й розчаровано дивиться на незнайомого бльондина. Це — Стась.

— Чи тут живе пан Степовий?

— Так, це я.

— З вашою дружиною сталося нещастя. Вона в шпиталі й просить вас одвідати її. Дорогою я розкажу все . . .

М'яке світло молочних пляфонів освітлює палату в шпиталі. Зблідла Марія лежить біля відчиненого вікна. На столику яскравою плямою горять осінні жоржини. Потерпіла розповідає Миколі про подію:

». . . утративши надію наздогнати, він почав стріляти. Передо мною шумів Ізар, а потім . . .

— Я почну розшук цього ліговиська. Не хвилюйся, люба. Я рад, що все гаразд скінчилось . . .

— Час одвідин минув. Почнеться лікарський огляд, — нагадує сестра.

— До завтра, люба, — прощається Микола.

Марія ніжним поглядом проважає його.

В палату заходить Айріс разом із трьома лікарями. Вона оглядає палату, співчутливо розпитує хворих. Марія вдивляється в прекрасне обличчя молодої американки. Воно здається їй знайомим, десь баченим.

— Де я вас зустрічала? — шепоче Марія, пригадуючи.

Айріс зупиняється перед ліжком Марії.

— Це врятована потопельниця, — доповідає лікар.

— Як ви себе почуваєте? — запитує вона Марію, — ви . . . ви . . . чи ж може це бути? Я вас бачила на сцені?

— Так, я актриса. Це цілком можливе.

Пильний погляд Айріс спинається на приколотій до блюзи золотій мініятюрі.

«Це врятована потопельниця», — доповідає лікар.

— Звідки в вас ці сім слоників?

— Цю мініатюру подарив мені американський літун, що я його врятувала.

— Як його ймення? — скрикує Айріс.

— Майор Гаррі Годнетт.

— Боже мій? Та це ж мій брат, що пропав безвісти . . .

— Ви — Айріс? Сеста Гаррі? — й собі запитує схвильована Марія.

— Так, я — Айріс. Цю мініатюру подарувала Гаррі під час останньої зустрічі на Кіпрі. Це було півтора роки

тому . . . Скажіть хутчіш, що ви знаєте про нього? — Рука Айріс нервово стискує руку слабої. Марія розповідає, а Айріс бачить в уяві виступ гранітної скелі, на ній лежить Гаррі; далі Микола несе з Марією його на ношах у покинуту гірську хижку. Дружня розмова, подарована мінітюра й жахливий ранок після двобою.

Високі склепіння в шпиталі, скорботний аркуш з написом »Ганс Тюмель«, тривожне запитання Марії: »Чи буде живий?« і байдужа відповідь сестри: »Ганс Тюмель помер сьогодні вночі« . . .

Марія докінчує розповідь. На її блідих щоках течуть сльози. З напруженою увагою Айріс слухає Марііну розповідь. Припавши до спинки ліжка, вона ридає:

»Як мені тяжко! Єдиний брат — гордість сім'ї — так безглуздо загинув в останні дні війни . . . Що я напишу нещасній матері? . . .

Удавшись до Марії, Айріс просить:

»Не відмовте мені поїхати до того шпиталю, де вмер Гаррі! . . . я хочу відшукати його могилу«.

— Добре. Я поїду . . .

Розділ шістнадцятий

ВОСКРЕСЛІ ВИДІННЯ

Ясний соняшний день. Видно синяву Альп запнутих легким серпанком. Біла павутина, літаючи, чіпляється за дерева шпитального саду. Ті, що видужують, збирають яблука. Тяжко ранені — каліки, безрукі — безногі — в смугастих лікарняних піжамах лежать на зручних шезльонгах; деякі з них, примруживши очі, вигриваються на сонці. Один із поранених недбало переглядає німецьку газету, і його зір спиняється на дописі:

»Американський дипломат, і німецька баронеса. Наречені і юридично оформлені 1939 року. Американський дипломат Гаррі Годнетт і баронеса Маріянна фон Енде вінчаються 25. серпня 1946 року.«

Звівши очі над газетою, ранений бачить стиглі яблука. На гзимсі старовинного кам'яного муру воркочуть два голуби, ніжно доторкаючись один одного дзьобами. Обличчя з слідами глибоких ран застигло в болючому надзвичайному напруженні. Поранений лягає ниць на шезльонг, підставляючи обличчя під теплі, ласкаві промені осіннього сонця. Він мружить очі й, напружуючи пам'ять, силкується щось пригадати. Перед ним манячить, ніби виринувши з пухнастих пелюсток розквітлих яблунь, неясний обрис дівочої голови...

Він розплющає очі, але привид, мов сполошений, зникає. Але привид був такий бажаний і приемний, що він знову заплющає очі, благаючи дорогі образи вернутись.

І спогади линуть один за одним, мов у широко розчинені раптом двері:

— О, дорогі мої: мама, Маріянна, Айріс! Що все це значить? Я хочу бачити вас знову...

Він знов перечитує оголошення, і його обличчя поступово оживає й запалюється надхненням. Недомисел змінюється незвичайним пожвавленням. Очі йому блищать, мов багаття, що розгоряється на вітрі. Перед очима пораненого, що раптом опам'ятався, встає картина:

По гладенькій поверхні мальовничого гірського озера черкає гарна біла яхта. Легенький вітрець ледве напинає косину вітрила, що відбивається в воді поруч із гірськими верховинами, покритими снігом.

Двоє пасажирів: молодий чоловік і чарівна білява дівчина розмовляють, спостерігаючи гарний ландшафт.

— Яка чудова прогулянка, Маріянно! — завважує двадцяти-трирічний молодий чоловік з гарним шляхетним обличчям. Розкішне сіре убрання облягає його струнку фігуру.

— О, Гаррі! Я дуже вдоволена з подорожі. Погляньте, які чисті сьогодні гори, небо, озеро, — усміхається крихка дівчина в легкій весняній сукні.

Молодий американець вдивляється в тонкі риси незвичайно надхненного обличчя своєї супутниці. Її обличчя, щораз більше зростаючи, заступає собою озеро, гори й білі хмари.

— Так, Маріянно. Незвичайна чистота гірської природи... але ваше лице, мені здається, ще гарніше. Ви своїм видом затьмарили весь світ. Я вічно хотів би вас бачити...

— О, Гаррі, — спалахнувши відповідає дівчина, поникнувши поглядом. Її спущена в воду рука, грайливо хлюпочеться. Над тихою дзеркальною поверхнею озера, линуть щораз дужче звуки музики.

Яхта підпливає до невеликого півострова, зарослого тінистим парком. Між старими плятанами й буками видно сірі кам'яні вежі середньовічного замку. Це — резиденція батька Маріянни — старого в немилості барона Отто фон Енде, що має солідні родинні зв'язки за океаном.

І сьогодні Маріянна фон Енде — студентка Гайдельберзького університету, вернувшись до свого маєтку на весняні вакації, приймає молодого дипломата — стажера з Америки Гаррі Годнетта. Вона зачарована своїм молодим гостем. Яхта повагом підпливає до мальовничого берега й стає, ткнувши носом у м'який пісок. Гаррі спритно стрибає на берег і, подавши руку дівчині, допомагає їй зійти.

— Дякую! — сміливо відповідає дівчина.

Чудова, гармонійна пара, розмовляючи, гуляє на посипаній піском доріжці молодого овочевого саду. Легкий блакитний серпанок завис над пишню розквітлими яблунами. Чути шерех ходи й звуки скрипки.

— Це грає мій брат. Він дуже страждає, — завважує Марінна, кивнувши в той бік, звідки линує мінорні звуки.

— Що сталося з Льоренцом? — співчутливо запитує гість.

— Вихований в душі Бісмарка й Гінденбурга, він розчарувався в теперішній Німеччині. На ознаку протесту проти варварських вогнищ, де нацьковані нацистами студенти спалюють книги, він покинув університет...

... Через чотири місяці вони знов зустрічаються на тій же садовій доріжці. Нахилені віти обтяжені стиглими овочами.

— Час, Маріянно... Мені здається, що вчора лише бачив розквітлі яблуні і дим над ними... Гаррі дивиться в обличчя Маріянни: в неї золотисті льокони й блакитні задумливі розумні очі. Їх обличчя зближаються. Молодий

Молодий американець цілує баронесу.

американець цілує баронесу. Маріянна схвильовано відповідає на цілунок Гаррі.

— Я люблю тебе, Маріанно...!

— Милій... Вони стають під рясною яблунею, дивлять одне на одного.

— Маріанно. Я їду на місяць додому й попрошу в матері благословіння на наш шлюб.

В глибині саду появляється фігура повної економки Кароліни, що несе кошик добірної свіжої садовини. Порівнявшись з закоханою парою, вона протягує свій плетений кошик.

Гаррі й Маріанна беруть по яблуку.

— Дякую, — каже Годнетт. Манірна Кароліна, усміхаючись і похитуючи головою, відходить...

Сивий, поважний господар замку радо приймає молодого гостя. Як пристрасний мисливець, Отто фон Енде показує численні трофеї на стінах його кабінету.

— Цього оленя я вбив тисяча вісімсот дев'яносто третього року, вепра десять років пізніше. А оцю козулю підстрелив минулого тисяча дев'ятсот тридцять восьмого року. Старе око ще не зраджує, — гордиться він.

— О, ви зібрали чимало трофеїв за свою мисливську діяльність! — дивується Годнетт, розглядаючи дати під експонатами. Між ними в позолоченій рамі висить портрет Гінденбурга, що його барон особливо поважає.

В господаря дому, що при небіжчикові президентові займав видатну посаду в міністерстві чужоземних справ, відчувається багато подібного до фельдмаршала. Старий барон достає з шахви пляшку густої жовтої рідини й наливає в золоті, чудової роботи чарки.

— Це добра стара запіканка власного виробу, вісімсот дев'яностого року...

— За здоров'я! — піднявши чарку й приклавши руку до серця, виголошує гість. — О, божественний напій! Барон, крикнувши, п'є і жестом руки запрошує гостя

систи в широкий фотель. Він натоптує улюблену фарфорову ляльку з довгим зігнутих черешневим цибухом. Молодий американець курить ароматну гавану. Кільця тютюнового диму в'ються над курцями. Із сусідньої кімнати долітають звуки музики, вони надають більше вневнености молодому чоловікові, і він, глянувши на барона, наважується:

Блиснувши, баронові очі ховаються під навислі пухнасті сиві брови, голова схиляється в глибокій задумі. Гаррі відчуває, як часто забилося його серце.

— Мар'янна? Але ж вона ще надто молода...

— О батьку! Не робіть нас нещасними... — благає Гаррі.

Повагом підводиться старий барон, цілуючи в чоло Гаррі Годнетта...

... Повитий плющем замок. Біля під'їзду стоїть блискучий »Рольс-Ройс«. Родина Отто фон Енде виряжає гостя. І, коли машина рушила, Мар'янна шле наздогінці Гаррі удаваний цілунок...

... Минають хвилини. Обличчя зовсім прояснилось. Розгладилися зморшки на чолі, лишився тільки рубець на скроні.

Гаррі Годнетт трохи постарів і осунувся; він підводиться, йде до шпиталю. Постукавши, заходить до кабінету лікаря. Сивий чоловік у білім халаті підводиться назустріч своєму пацієнтові.

— Добридень, професоре! Я беру шлюб завтра о дванадцятій годині, — заявляє ранений, подаючи газету й показуючи оголошення, — і хотів би покинути шпиталь.

Лікар читає і, здивовано обернувшись обличчям, питає:

»Так... але тут написано... американець Гаррі Годнетт?!«

— Гаррі Годнетт — це я.

— Ні, — заперечує лікар, — ви — Ганс Тюмель,
— Це прикре непорозуміння, докторе. Я — Годнетт.

Лікар заперечливо крутить головою:

»Я вас розумію... Ви в минулому штурмбанфюрер СС... і хотіли б позбутися важкого минулого... Всі лікарі були певні, що в вас цілковита атрофія пам'яті... тепер мені здається, що це симуляція.

— Симуляція! Як ви смієте так говорити, не маючи на це достатніх підстав! — спалахнув поранений.

— Заспокойтеся! Вам шкодить хвилювання. Слова лікаря захитали впевненість Гаррі. Він примружив очі, і видіння Маріянни в риданні знов появилось перед ним. Вона в сльозах. Поряд вінчальна намітка. Дівчина, дивлячись на фото й ридаючи, шепоче: »Гаррі, дорогий! Я маю сумнів, чи це ти? Той Гаррі... Такий ніжний, ласкавий...

Поранений хитнувся. Професор садовить його в м'яке крісло й здивовано дивиться на похилену голову пацієнта.

Молода медична сестра здивовано дивиться на пораненого.

Професор, роблячи ледве помітний рух пальцем біля скроні, наказує:

»Дайте його папери«.

Сестра, відшукавши в картотеці конверт з написом »Ганс Тюмель«, подає професорові.

Читаючи, професор замислюється, мов розв'язує складне завдання.

Поранений, підвівши обличчя, запитує:

— Скажіть, професоре, чому я тут маю це... чуже ім'я?

— Ви записані згідно з документами, знайденими при вас. Може, вони дещо прояснять, — відповідає професор, подаючи документи з фотографією.

Поранений вголос читає: »Зондераусвайс«.

»Свідчиться, що штурмбанфюрер військ СС Ганс Тюмель...«

— Ганс Тюмель!!! — скрикнув він і, глибоко замислившись, вдивляється в фотокартку; на мить заплющає очі. Фотокартка' нараз оживає: зловіща, страшна. Розкривається рот, і вона кричить: »Хто тут!?!« — і зникає в фантастичній заграві вибуху...

Людина в смугастій піжамі підводиться і глибокодумно ходить по кабінеті.

— Дякую, професоре! Тепер я згадав, що сталося, знаю ім'я людини, що робила замах на моє життя, — каже він, ховаючи документ у кишеню. — Я хочу негайно йти з шпиталю.

— На жаль ви числитесь на особливому облікові, і я не можу вас виписати без спеціального дозволу, — відповідає професор.

Розділ сімнадцятий
НЕСПОДІВАНИЙ ЗВОРОТ

Соняшні промені, прориваючись крізь спущені штори в спочивально, розсипаються яскравими, тремтливими блисками по килимі. Маріянна підводиться з постелі, розсуває штори й відчиняє вікно в сад, милуючись красою серпневого ранку. На кущах розквітлих рож яскріють краплі роси Яблуні прикрашені яскравими плямами стиглих плодів. Повітря сповнене ароматом квітів.

— Боже, який прекрасний світ! Який чудовий ранок! Але чому ж так тяжко на душі? — шепоче Маріянна, глянувши на фотокартку Годнетта, що стоїть на туалетнім столику. — Таким ти не був, у Гайдельберзі... Чому ж погляд твоїх милих очей, такий ніжний і принадний, тепер так змінився? І любов твоя, Гаррі, до мене стала зовсім інша... Ти став нетерплячий і нервовий... Я навіть не певна — чи любиш ти мене тепер?

Маріянна лягає на софу й записує в щоденник свої сумні думки: »Я з кожним днем переживаю щораз більшу муку при зустрічах з Гаррі. Часом мені здається, що це зовсім не він, так зрубіла його душа й звузився кругогляд. І образ його, такий тонкий і ніжний, що я його берегла всі ці роки в моїм серці, став ніби зовсім чужий. Щодня він наглить з днем шлюбу. Своїми запитаннями й підозрою, часто такими нетактовними й бруталними, він примушує мене вагатись; що це любов, а не якась інша,

Злякана Маріянна закриває оголені плечі.

незрозуміла мені мета, спонукає його брати шлюб. Навіть страшно думати про це. Хай простить мені Всевишній, якщо я, не витримавши цього іспиту, поверну дане йому слово . . .» — Маріянна вголос перечитує написані рядки.

Гримить сильний стукіт, в широко розчинених дверях стає фігура Тюмеля. Злякана Маріянна закриває оголені плечі.

— Я роздягнена! Гаррі, прошу вас вийти, — обурено скрикує вона, але він ніби не помічає її обурення. Він надто збуджений. З злісним обличчям Тюмель хутко підходить до Маріянни, що підвелася.

— Я ж не відповіла на ваш стукіт...

— До чорта всякі етикети! Я хочу знати, на якій підставі без моєї згоди ви опублікували повідомлення про наш шлюб?! — хрипить він.

Злякана Маріянна дивиться в розлючене обличчя.

— Я не маю слів, щоб з'ясувати вашу поведінку...

— Хіба ви не знаєте, що звання барона зобов'язує батька оголосити в близьких нам колах людей про шлюб його доньки. Це в нас заведено, і ні мені, ні батькові й на думку не спало радитися з вами в цій справі. Якщо ж це все входить у ваші пляни, то невже ви не могли знайти більш гідної форми, щоб висловити своє невдоволення. Я не звикла ні до такого тону, ні до такої поведінки, — перериваючи від хвилювання голос, відповідає Маріянна, — я не пізнаю вас. Де ділась ваша витриманість джентелмена? *

— Замовкни! Мені не до сальонових етикетів! За війни я відвик від цієї бутафорії! Я обурений даним без моєї згоди оголошенням, — я ж хотів зробити приємну несподіванку моїй матері! — розлючено кричить Тюмель.

— Я готова дати спростовання про наш шлюб, якщо це виправить мою помилку, — опутивши зір, відповідає, Маріянна.

— Що?! Спростовання? Чи не думаєш ти, що часте нагадування про мене приносить мені задоволення? Його погляд падає на книгу, що лежить на нічному столику. — Що читає моя майбутня жінка? Юдея Фейхтвангера! В свій час я палив подібну літературу на вогнищах! —

перейшовши одразу на чисто пруську говірку, вигукує Тюмель і, роздерши книгу, жбурляє її в вікно.

Маріянна злякана й здивована.

— Що з вами, Гаррі? Про які вогнища ви говорите? — запитує вона. Тюмель, зрозумівши, що далеко зайшов, і бажаючи поправити помилку, хапає себе за голову.

— Сам не знаю, що зі мною робиться... я так утомився... Ти мусиш мене зрозуміти, Маріянно! — схопивши її за руку, він прикладає її до лоба. — Тут так темно, думки геть плутаються. Ці рани все ще даються в знаки.

— Лишіть мене! — рішуче заявляє Маріянна.

— Люба, дорога, прости мене! — благає, ставши на коліна, Тюмель, — я не хотів, я не міг, але ти сама навіть не знаєш, яка ти прекрасна! Я не міг устояти перед твоєю красою... Адже кілька годин ще відокремлюють нас від того моменту, коли ти станеш моєю дружиною... Зрозумій мене і... прости.

— Гетьте!

— Якщо ти не простиш, мені нема для чого жити?! Я вмру зараз же біля твоїх ніг, — гістично плаче Тюмель. В його руці блиснув пістоль.

— Боже! Що ви робите?! — злякано скрикує Маріянна. Тюмель, відчувши в її голосі можливість поступки, продовжує: »Прости мене, люба Маріянно... Я такий самотній, такий хворий... Адже ми напередодні весілля... ти мусиш мене зрозуміти... Чому ж ти мовчиш?«

Пригнічена подією Маріянна ледве чутко прощає: »Я вас розумію, Гаррі... Встаньте... Це війна...«

— Дякую тобі, — цілує він руку Маріянни, — ти простила?

— Надто багато для мене сьогодні... Лишіть мене...

Я не маю слів...

— До завтра, люба, — прощається Тюмель.

Ридаючи, Маріянна падає на подушку...

... Тюмель хутко йде алеєю саду, бурмочучи:

»Йолоп! Як я міг допустити таку необережність напередодні самого шлюбу?! Ще хвилина, доля була б вирішена. Одначе, здається, пожежа ненависти погашена своєчасно!«

Розділ вісімнадцятий

СМУГАСТА ЛЮДИНА

Стінний годинник б'є чотири. Важкий приглушений дзвін долітає в палату. З ліжка безшелесно підводиться людина в смугастій шпитальній піжамі. Пильнуючи, щоб не розбудити сплячих, він простує в коридор. Рівне дихання сплячого санітара чергується з тривалим хропінням. Поминувши його навшпіньках, Гаррі Годнетт відчиняє вікно.

— Високо. Шкода, що нема легкоспада, — сміється він, намагаючи рукою виступ гзимсу, — доведеться пригадати спортові вправи »Джойсклюбу«.

Ставши на підлокітник і тримаючись руками за раму, він стає на гзимс і, балянсуючи, просувається до ринви. Ще мить, і він, ковзнувши по ринві, опинився на землі. Глянув на темні вікна шпиталю, втікач загадково промовляє:

»Тепер, докторе Майер, ви переконаєтесь, що я таки справді Гаррі Годнетт . . . « Гаррі Годнетт хутко виходить на зволене ранішньою росою асфальтове шосе. Розвидняється. Густі сірі хмари линуть угору. Над смугою обрю, що прорвалася між горами, тягнуться почервонені чагарники. Птахи з криком злітають із своїх гнізд. Гаррі на повні груди вдихає гірське повітря й, вийнявши з кишені газету, переглядає її.

— Мушу пошвидше довідатись, в чому річ?

Зустрічні перехожі здивовано оглядають смугасту людину. Молода селянка, що везе на візку молоко, здивовано оглядає незвичайне одіння подорожнього. Два чоловіки — широкоплечий старий з волом під білою бородою й молодий у коротких шкіряних штанах селянин, пихкаючи люльками, похитують головами:

»Цей соколик, мабуть тікає з в'язниці...«

... Перед Гаррі воскресає нижній образ Маріянни в білім вінчалнім убранні. Вона об руку йде з чоловіком в есесівській уніформі. Риси його обличчя неясні, затуманені, лише жорстокий і гострий вираз холодних сірих очей сповняє душу Гаррі жахом, пережитим у хижці.

— Ні! Цього ніколи не буде! — рішуче скрикує він, пришвидшуючи ходу.

На окраї містечка два поліцаї заступають йому дорогу.

— Ваші документи?

— Документи?! — здивований Гаррі ніби прокидається з важкого сну, — у мене тут нема ніяких документів.

— Якщо ви авслендер, покажіть зондерпас, — вимагає поліцай.

— Я американець — Гаррі Годнетт! — з гідністю називає своє ім'я Гаррі.

— Ха-ха-ха! Фріц, ти бачив, щоб американці розгулювали по вулицях у такому вигляді? Це, мабуть, божевільний, що страждає на манію величності...

— Затримаємо його до в'яснення особи. Легенду про американця розповідайте комусь іншому. Чинити опір — марна річ...

Два рослі шваби ведуть Годнетта вулицями пробужваного від сну містечка. Його замикають у поліційній разом із затриманими дрібними злодіями й кримінальними злочинцями.

— Ведіть мене до начальника поліції. Я з'ясую йому, в чому справа, — наполягає Годнетт.

— Шеф поліції — американець. Як ви йому з'ясуєте?

— Я поясню, в чому справа.

— Заждіть хвилину. Я доповім, — відповідає черговий поліцей, замикаючи двері камери.

Зібравшись навколо Годнетта, злочинці зачіпають новачка, намагаючись викликати конфлікт. Високий худий ланець іронічно оглядає одяг Гаррі.

— Я шукаю на вашій білизні американську монограму... Сміх і кпини з Гаррі досягають свого апогею.

Злочинець-атлет підходить упритул до Гаррі.

— Ти не хочеш познайомитися з шляхетним лицарем із сутерен Альтони?

— Покинь свої жарти! Мені не до тебе!

— Злякався?!

— Боягуз! — несеться по камері. Аматори гострих відчужань роз'ятрюють атлета.

— Ей ти... герой з Альтони! Спасував? Альтонець, ставши в боксерську позу, пробує завдати удару Гаррі. Гаррі вправно відбиває його напад і блискавично збиває з ніг злочинця. Всі вмовкають.

— Раз, два, три, — числить, появившись рефері, — дев'ять, десять! Нокаут з першого удару!

— О-о-о-о-о! — гуде вся камера, і злочинці вже з подивом і захопленням дивляться на Гаррі.

Входить поліцей, звертається до Годнетта.

— Ідіть за мною!

Вони йдуть довгим коридором і спиняються перед дверима з написом: »Шеф поліції, лейтенант Джеферсон«. Сидячи за столом, американець глузливо поглядає на Годнетта.

— Добрий ранок містер Джеферсон, — вітається прекрасною англійською мовою Годнетт, — дозвольте відре-

комендуватись: майор Гаррі Годнетт. Ляйтенант перестає жувати гуму й підводиться. Обличчя йому прояснюється:

— Як? Майор Годнетт у такому вигляді? Що з вами?

— Дозвольте розповісти мою історію!

— Окей!

— З півтора року тому я-командувач ескадри дев'ятої армії-дістав наказ вилетіти в район Альп. Літак мій був зістрілений і я, поранений, переховувався в гірській хижці за кілька кілометрів звідси. Вночі до хижки зайшли два есесівці. Один з них пострілом з револьвера тяжко поранив мене. Я довго був непритомним. Тяжке поранення в голову позбавило мене пам'яті. В хижці знайшли одержу есесівця й документи на ім'я Ганса Тюмеля, і лікар записав мене під цим ім'ям. В наслідок ушкодження пам'яті я відгукувався на дане мені в шпиталі ймення. Але вчора, читаючи газету, натрапив на це оголошення, — розповідає Гаррі, показуючи газету, — прочитавши його, я мов би прокинувся з тяжкого сну. В моїй пам'яті поступово воскресли всі події... Я згадав, що майор Годнетт це я, а баронеса Маріянна фон Енде — моя наречена... і тепер я поспішаю до неї...

— Окей! Ваша історія надто цікава! Вона примусила сильніше забитись навіть серце старого криміналіста, — поплескав себе в груди ляйтенант. — Що ви-американець, я не маю сумніву й готовий допомогти вам.

— Дякую, Джеф!

— Насамперед мусите привести себе до порядку. В такому вигляді важко доводити, що ви — майор Годнетт. Я буду супроводити вас, — додає шеф поліції...

Я з задоволенням передам до рук правосуддя цього негідника і, може, погуляю в вас на весіллі, — рука шефа здійсмає телефонну рурку: »Галло! Містер Хетчисон, ви заступите мене на службі... Я негайно відіжджаю розслідувати дуже цікаву справу...

... Гаррі Годнетт, гладенько поголений і одягнений у нову американську форму, сідає поруч з Джеферсоном в автомобіль. Ще три »джіпи« з особами »М. П.« під завивання сирен мчать поміж кам'яними скелями, перелітають через мости, викружують крутими повертами дороги.

Розділ дев'ятнадцятий

ЗАГАДКОВЕ ЗНИКНЕННЯ

Випереджаючи автомобілі, що летять сошею, мчить машина Айріс; її рука впевнено веде відкритий кабріолет. Вітер тріпає каштановим волоссям Марії й Миколиним галстухом. Вони вдивляються в знайомі пейзажі, пригадуючи пережиті дні в цій місцевості.

— Ось тут нас застала громовиця... тоді впала ота сосна, — оповідає Марія.

Дорога звивається між альпійськими луками, пойнятими жовтавістю ранньої осені. Запахом отави й стиглих яблук дише баварська осінь.

— Три роки мого невільництва тут упали... рубав ліс, очищав від каміння ниву... А скільки сліз пролила ти в цій місцевості, Маріє?

— Цього не забути ніколи...

Різко скрутнувши, машина спиняється проти шпиталю.

— Ми хочемо бачити лікаря Майера.

— Момент, — відповідає сестра, проводячи прибулих до кабінету...

— Добридень. Прошу сідати, — запрошує лікар.

— Не пізнаєте? — питає, усміхаючись, Марія. Півтора року тому ми приставили вам тяжко пораненого, що ви його записали ім'ям Ганса Тюмеля.

— Так, так... пам'ятаю... але цей поранений давно помер, — відповідає лікар.

Айріс утирає сльози. Лікар здивовано дивиться на американку в унрівській формі.

— Мушу вам сказати, що поранений зовсім не був есесівець. Це американський офіцер, що переховувався в хижці, його тяжко поранив Ганс Тюмель.

Сестра містера Годнетта, міс Айріс, просить показати їй братову могилу, — говорить Микола занепокоєному лікареві.

— Могилу? На жаль не можу вказати вам його могили...

— Чому? Аджеж ви його поховали, — наполягає Микола, здивований відповіддю лікаря.

— Він... не був похований... Він не вмирав...

— Ах! Де ж він?! — скрикує Айріс.

— Не хвилюйтесь, міс... тут сталося маленьке непорозуміння. Цей поранений живий.

— Живий? Де ж він?!

— Яке щастя!

— Гаррі, Гаррі!

— Зараз пошлю по нього сестру...

— Пане докторе! Хворий Ганс Тюмель зник сьогодні вночі, — схвильовано доповідає сестра.

— Гер Готт! Що все це значить!? Нічого не розумію... Хворий Тюмель у наслідок ран страждав на атрофію пам'яті. Вчора він з'явився до мене з цією газетою й заявив, що... бере шлюб, — схвильовано оповідає лікар, показуючи пальцем оголошення.

Айріс вголос читає:

»... містер Гаррі Годнетт бере шлюб з баронесою Маріянною фон Енде.

— Хто ж міг дати таке оголошення? — питає здивована Айріс.

— Так він справді американський офіцер?! — вражений лікар.

— Звичайно. Це брат мій — Гаррі Годнетт, — стверджує Айріс.

— А я... взяв його слова за маячення божевільного або за симуляцію.

— Де ж тепер шукати Гаррі? — питає Марія.

— Я розумію все! — рішуче заявляє Микола, — Ганс Тюмель, скориставшись ім'ям Гаррі Годнетта, хоче одружитися з Маріанною фон Енде! Але ми мусимо не допустити до цього...

...Кабріолет Айріс мчить сашею в передгір'ях баварських Альп. Айріс мовчки обмірковує складну інтригу, що заплів Ганс Тюмель. Завиваючи сиренами, автомобілі »МП« на чолі з Джеферсоном і Годнеттом випереджають автомобіль Айріс.

— От чорти! — скрикує Айріс, дивлячись за автами, що хутко віддаляються...

Розділ двадцятий

АМУР І ПСІХЕЯ.

Очікуючи, поки Маріянна одягнеться до вінця, Тюмель походить по м'якому килимі вітальні. Його рухи впевнені, як у беззаперчного власника цього родового замку. Глянувши на портрет Отто фон Енде, він напівголосно мріє:

»Старий уже пожив доволі, незабаром піде до прадідів... Маріянна — єдина спадкоємиця маєтку. Мрія збувається! Ха, ха, ха!» — зловіщо регоче він під сумірне тенькання великого старовинного годинника, що стоїть на каміні. Прекрасного виконання бронзовий Амур, що обіймає Псіхею, на мить приваблює увагу Тюмеля. Він дивиться на білий циферблят з римськими цифрами й доторкається рукою до годинника.

— І це теж буде моє! Все це придбав я громової ночі в альпійській хижці!... Але треба, щоб Маріянні не забандюрилось листуватися з його родичами. Листування мусить іти лише через мене. А що, коли хтось із родичів Годнетта надумає одвідати замок?.. Ну, що ж, — відповідає на своє запитання Тюмель, роблячи рух руками, ніби скручуючи шию кручати, — ось, ось!.. Так і буде! Моя стара гвардія — Фукс лишається при мені. Йому вподобалась економка. Чудово! Кароліна — приятелька Маріянки, і баронеса довіряє свої таємниці. Отже всі задуми будуть відомі в момент їх зародження... Добре налагоджена розвідка й контррозвідка завжди забезпечують успіх воєнних операцій...

Амур наближається до Псіхеї й десять разів дзвінко цілує її. Тюмель усміхається їй, поправляючи чорне убрання, віддає честь своєму зображенню в дзеркалі.

— Шлюбна парада починається! Парадою команду я!
— усміхнувшись простує він до будуару своєї нареченої.

Постукавши в двері, він прислухається. Тиша. Ще сильніший стук, і Тюмель, зайшовши в будуар, бачить одягнену по-хатньому Маріянну. Вінчальна намітка недбало кинута на спинку крісла. Сумна обличчя баронеси в сльозах. Зір Тюмеля черкає по намітці, годинникові, вмонтованому в статуетку Венери, що купується.

— Чому ти не одягнена?! — оскаженіло скрикує Тюмель.

— Так, я не одягнена! Я не знаю, що робиться, але мушу сказати вам правду.

— Яку правду? — хвилюється Тюмель.

— Мені стало відомо, що ви не той... Гаррі Годнетт...

— Не той Годнетт! Чому ви так думаєте?

— Я любила ніжного Гаррі, а ви...

Наречений стривожений. Він дивиться в благальні очі тремтячої Маріянни, що жде розв'язки своїх підозрінь, мов би несправедливого смертного вироку. Вона подумки розважує, що робити... Вона зараз же піде до монастиря й лишиться сумірною послушницею. І перед її очима миготить видіння лагідної Маріянни в чернечому одінні з хрестом і молитовником у руках.

Тюмель нервово ходить по кімнаті, мов полководець оточеної армії, зважуючи нові зовсім змінені обставини. Він потрапив у таємниче й зловіще оточення і ще не знає, як з нього вибитись.

— Невже Фукс? — шипить Тюмель.

Годинник байдужно відмірює хвилини в давнину бідності. Збагнувши, що лише ризикованні і гострий поверт Може змінити їх взаємини, Ганс Тюмель, ступивши до Маріянни, бере її руку:

... ви не той... Гарри Годнетт...

— Твоя правда... Я не той Годнетт, що з ним ти заручилася сім років тому...

Лице Маріянни мов би скам'яніло, але жодним рухом, жодним м'яснем обличчя вона не зраджує свого страшного душевного хвилювання.

Тюмель підводить її до м'якого крісла. Струмись яскравого світла, вриваючись крізь вікно, освітлює її страждальне лице. Обличчя Тюмеля, що повернувся спиною до вікна, лишається в тіні.

— ... Але ти вислухай! Ти насамперед німка, а я в минулому офіцер війська СС і був у безвиході, і ось... Ганс Тюмель розповідає свою легенду, і перед очима Маріянни проходять яскраві кадру з жахливого, що схвилював її, фільма. Вона ясно, мов тепер, бачить, як бурхливої ночі, освітлені спалахами блискавки тікають у гори два чоловіки. Покинута укирита снігом гірська хижка стає їм за тимчасовий притулок. Розриваючи сіно для ночівлі, офіцер СС знаходить там забитого американського летуна. Кілька уламків зенітного гарматня смертельно його поранили, але в нього ще вистачило сили доповзти до хижки. Помацавши пульс, офіцер переконується остаточно, що американець неживий.

— О, Гаррі! Невже славний Гаррі убитий?! — скрикує Маріянна, недовірливо дивлячись на Тюмеля широко розкритими очима. Вона зомліває, Тюмель подає склянку води. Зуби Маріянни видзвонюють об склянку дрижаки. Після довгої павзи вона шепоче: «Хоч яка жахлива повідомлена від вас правда, але кажіть, що було далі?»

— Поряд лежала польова тека з документами й фото-світлинами. Скориставшись з них, я зберіг своє життя. Ось вони, — закінчив він, подаючи Маріянні портмоне. З жахом розглядає вона папери Гаррі Годнетта, перегортає альбом і знаходить свою фотокартку.

— Пам'ятай, Маріянно! У мене не було іншої ради. Тепер ти знаєш усе, і, я гадаю, те, що було між нами, мусить лишитись нашою таємницею. Ми ще будемо потрібні своєму народові, — закінчує він патетично.

— Де його тіло? Похований він? Чи можете вказати його могилу?

Тюмель заперечливо хитає головою.

— Мабуть, його поховали місцеві мешканці долини Вальзерталю...

Після павзи Тюмель питає:

»Маріянно! Невже ти не хочеш мені допомогти?«

— Ні! — твердо відповідає вона, бажаючи хутко покінчити з цією тяжкою історією. — Лишіть мене... Як вас тепер величати? — з презирством питає вона.

— Мое ім'я — Ганс Тюмель. Я вчився в університеті, бував в Англії. Далі почалась війна, і я був штурмбан-фюрером.

— Ви, Ганс Тюмель, гидкі й осоружні мені! Маючи різьочу зовнішню подібність до мого нареченого, ви скористалися з цього й образили найкращі мої почуття. Але ви забули, що крім зовнішньої подоби в людини є ще душа. Тут подібності не буває. Коли б я вас своєчасно не розгадала, було б запізно. Я б не пережила такого безчестя.

— Схаменись, Маріянно, й покинь свої учені вправи! Ти граєш з вогнем, а може, й з життям, своїм і моїм!

— Нехай і так! — уперто відповідає Маріянна. — Коли немає Гаррі, мое життя марне. Я проведу його решту в постах і молитвах, зрікшися всього земного...

— Ти... ти спроможна на таку жертву?

— Так, я спроможна, — рішуче відповідає баронеса.

— Тоді я вживу щодо тебе іншої методи. Подумай добре, Маріянно! — грізно скрикує Тюмель.

— Чи не думаєте ви, Ганс Тюмель, що розіграєте непереконливу трагікомедію, позичену з другоґатункового кримінального роману? — гнівно запитує Маріянна.

В руці в Тюмеля блиснув пістоль. Побачивши наставлений на неї отвір пістоля, баронеса з несподіванки скрикує.

До будуару заходять барон і Штосс.

— Маріянно! Ти... ти ще не одягнена?!... голосно запитує барон, недомисленно поглядаючи то на злякане обличчя дочки, то на нареченого, то на зім'яту вінчальну намітку.

— Я не одягнена. І ніколи не стану під цей вінець. Цей чоловік — не Годнетт! Гаррі вбитий.

Гнівне обличчя барона, здригаючись пухнастими бровами, обернуте до Тюмеля.

— Постарайтесь з'ясувати, що все це значить? — запитує Отто фон Енде.

Тюмель коротко з'ясовує, наголошуючи патріотичні почуття.

... — Ви мусите допомогти, — заохочує він.

— Ні, — скрикує розгіваний старий, грізно тупочучи ногою й наступаючи на Тюмеля. — Геть з мого дому!

— Старигане! Не будь упертим! Мої соколики зметуть з лица землі твій жалюгідний замок! Чуєш?

Вуса а ля Гінденбург трясуться з люті. Барон несамовито кричить: »Геть! Геть! Геть!!! Ви замучили в концентраційнім таборі мого сина, тепер робите замах на доньку!?»

В руках оскаженілого, готового на жахливу розправу Тюмеля знову блиснув пістоль...

Розділ двадцять перший

ПОВЕРНЕННЯ ІМЕНІ

Автомобілі »М. П.«, завиваючи сиренами, мчать звивистою дорогою. Ось вони з скаженою швидкістю пролітають повз озеро й наближаються до півострова. Ляйтенант Джеферсон, глянувши на годинник, звертається до Годнетта, що сидить поруч: »Якраз своєчасно!«

Три автомобілі стають проти під'їзду замку барона фон Енде. Із »джіпів« зіскакують солдати »М. П.« в касках з автоматами в руках. Джеферсон дає короткий наказ, і кілька солдатів біжать у сад, оточують замок. Офіцер розом з Гаррі Годнеттом і двома солдатами простують до входу. Їх зустрічає перелякана Кароліна.

— Де тепер Маріянна? — запитує Годнетт.

— В себе, готується до вінця, — відповідає економка.

— Негайно ведіть до неї!

Кароліна веде несподіваних одвідувачів до дверей будуару. За дверима чути голосну розмову й крик: »Геть! Геть! Геть!!!«

Ляйтенант, владно постукавши в двері, відчиняє їх, і всі четверо вскакують у кімнату.

Тюмель, угледівши їх, кидає оком на вікно, але там показується вояцька каска з написом »М. П.«

Гаррі Годнетт, хутко зваживши обставини, підходить до Тюмеля й, зміривши його зневажливим холодним поглядом сталевих очей, проказує:

»Ми знов зустрілися з вами!?!«

Злочинець приголомшений, мовчить. Маріянна здивовано дивиться на Гаррі й кидається до нього.

— Гаррі! Живий!? Гаррі!!! — скрикує вона, обвиваючи шию Годнетта. Обнявши її, він не спускає з ока небезпечного суперника.

— Папери! — владно наказує Джеферсон Тюмелєві.

Тюмель бачить серйозне й енергійне обличчя американця, розстебнуту кобуру пістоля й наведений отвір автомата; лівою рукою він добуває й подає документи.

— Це службова книжка, видана від сімнадцятої ескадрильї на ім'я майора Годнетта, — по-військовому рапортує Гаррі, побачивши свою книжку в руках у лейтенанта.

— Окей — І Джеферсон, оглянувши документи й фотографію, повертає їх законному власникові.

— Дякую, — відповідає Годнетт і, повернувшись до Тюмеля, додає: »До речі, люб'язний! Я взяв з собою ваш документ і маю намір вернути його.« Майор подає Тюмелєві його есесівський авсвайс.

Тюмель, поглядаючи з-під лоба, як зацькований звір, відмовляється від свого документа. Тоді лейтенант, узавши документ з рук Годнетта й глянувши на фото, владно наказує: »Окей! Руки вгору!!!

Його ведуть через вітальню. Тюмелів погляд спиняється на каміні з годинником, де Амур цілує Псіхею. Він оскаженіло кидається до годинника й, схопивши його, б'є об підлогу. Але Амур, зігнувшись, ще ближче припадає до Псіхеї. Тюмелева постать згорбилась і обм'якла, ніби не витримала тягару, що несподівано впав на його плечі. В оточенні поліцистів, що тримали автомати наготові, він спускається кам'яними сходами й раптом кидається тікати.

«Гаррі! Ти живий, Гаррі...»

Вибухає кілька пострілів з автомата. Поліцист виростає на шляху перед злочинцем, що тікає, важко дихаючи. Перед його обличчям блиснув отвір автомата. Кілька секунд, і Тюмелева спина зникає за загратованими дверцятами арештового авта.

У вітальні Кароліна підймає з підлоги годинник і, прислухавшись до розмірного тенькання механізму, ставить на камін.

— Скло розбилось... але це байдуже!

Стрілки показують половину дванадцятої, і Амур дзвінко цілує Псіхею.

... — Яке жахливе непорозуміння, Гаррі! Що з тобою трапилось? — запитує схвильована Маріянна.

— Бачиш — живий і здоровий! А ти!? — і собі питає Гаррі, а погляд його спинається на зім'ятому шлюбному убранні, недбало кинутому на кріслі. — Що все це значить?

— О, я розповім усе послідовно! Місяць тому цей чоловік, такий зовні подібний до тебе, Гаррі, явився до нас і, назвавши себе твоїм ім'ям, наполягав узяти з ним шлюб. Але я розпізнала його й сказала про свою підозру, що він не Гаррі Годнетт. І ось перед самим своїм прибуттям у нас відбулася серйозна розмова. Він визнав, що привласнив твої документи, щоб урятувати своє життя. Він навіть вигдав жахливу версію про твою загибель. Але я не повірила й пробувала його вигнати. На допомогу прийшов батько, потім і ви, — задихаючись, хутко переповідає Маріянна.

— Так, люба Маріянно! Я дійсно майже був убитий і півтора року був у безнадійному стані. Але Всевишній змилосердився й вернув мені спочатку втрачену пам'ять, а тепер і тебе, — закінчує Гаррі, обіймаючи наречену.

Джеферсон, усміхаючись, додає:

»Поздоровляю, майоре! Я довго буду згадувати про цю не зовсім звичайну й приємну службову повинність.«

— Славний Джефе, я запрошую вас на весілля!

В кімнату вбігає схвильована Айріс і кидається на шию Годнеттові.

— О, мій Гаррі!

— Айріс! Дорога! — обіймає він сестру. — Давно ти з дому? Як мама?

— З мамю все гаразд, але дуже хвилюється вона за тебе.

— Моя сестра, знайомтесь! — Годнетт рекомендує Айріс. Побачивши Марію й Миколу, він кидається до них: »Друзі! Який я радий бачити вас!«

Схвильований і радісний Годнетт звертається до всіх присутніх.

— Панове! Дозвольте рекомендувати вам моїх найкращих друзів і порятівників — українських артистів: міс Мері й містера Степового.

Маріянна перша підходить до них, тисне руку Миколі й обіймає Марію.

— О, Богу дякуйте... ми раді були допомогти...

Старий барон здивовано оглядає гомінке товариство, що так несподівано збурило тишу його замку.

— Нічого не розумію! Чи можливе все це!? Ні, у нас за часів Гінденбурга все це було неможливе. Фантастично! — завважує барон, звертаючись до здивованого Штосса.

— За цієї війни траплялись такі неймовірні випадки, що немає нічого неможливого, — відповідає друг старого барона.

— Так, буває... Але навіть на королівських ловах нічого подібного не траплялось. Ну: який мій зять? — запитує він Штосса, захоплюючись Гаррі, що підступає до нього.

— Полюєте; як і раніш?

— О, звичайно!

— До речі, дорогий тату, чи збереглася в вас старовинна чудова запіканка 1890 року?

— О, певно! Так, так! Запіканка. Кароліно! Кароліно! Хутчіш неси запіканку! Багато запіканки! — кричить барон навздогін економці. Гості переходять до вітальні. Кароліна вертається з батареєю пляшок. Старий наливає густого напою в золочені келехи й, піднявши келех, вдивляється в мужнє лице майбутнього зятя, потім доньки й усіх гостей.

— За здоров'я молодих!

— За здоров'я молодих!

У всіх палахкотять збуджені обличчя. Гаррі Годнет цілує наречену.

Епілог

Судова зала в Нюрнберзі. Обтягнуті білими поясами, в касках чини американської військової поліції вводять обвинуваченого. Він дивиться з-під лоба, намагаючись не зрадити свого хвилювання, але йому це мало вдається.

Ганс Тюмель скидається на зацькованого хижака, що потрапив до ловецької ями з позабиваними палями. Тільки в цій залі ролю смертоносних паль виконують незворушні люди в білих касках.

Суддя читає висновки обвинувального акта, в якому йде довгий перелік беззаперечно доведених злочинів проти людства. В цьому обвинуваченні: убивства, пожежі, насильство, грабіж, винищування пам'яток культури й цивілізації. Перебігає довгий жахливий ланцюг злочинів відповідального співробітника СС і СД, описаний скупим на слова й сухим службовим викладом. Але за кожним цим словом колись стояла трагедія багатьох людей, родин. І ось довгою вервечкою заходять до залі вони — ці живі свідки злочинів Ганса Тюмеля.

Перша йде струнка дівчина в сірому убранні. Вона блинула очима на підсудного.

— Свідок-пані Марія Квітко, двадцять чотирьох років, народжена в Києві, оперна артистка, розповість нам, що знає про діяльність підсудного... Впізнаєте його? — Марія вдвляється Тюмелеві в обличчя й відповідає тихим голосом.

— Так, це Ганс Тюмель.

Плавко летється її мова, і судді ясно уявляють, як до мешкання Марії вбігає Ганс Тюмель, обтягнутий у сіро-зелену уніформу з емблемою смерти на петлицях і кашкеті. Він звертається до молодшого Маріїного брата:

— Чому ви, українці, тікаєте до лісу й не виконуєте розпоряджень німецької влади?

— Винні в цьому самі німці! — сміливо відповідає юнак.

— Партизан! Саботажник! — кричить Тюмель і стріляє впритул. Обливаючись кров'ю, юнак падає на порозі своєї кімнати.

Тюмель командує оточенням кварталів міста, влаштувавши полювання за людьми.

— В цю облаву потрапила й я. Нас тисячі, дівчат і хлопців, привезли до Німеччини на примусову працю...

Гірська хижка. В ній видужує Годнетт. Прийшовши до хижки, Марія бачить напівмертвого Годнетта...

Марія розповідає про драматичний епізод розправи Тюмеля з своїми супротивниками. І перед суддями встають картини двобою в катакомбах Мюнхену.

Суддя звертається до членів суду:

— Спиняємось на розгляді факту — замаху на життя американського офіцера містера Годнетта. Діяв підсудний, як вояк у бою, чи є тут зміст злочину?

— Я стріляв з метою самооборони, — заявляє Тюмель.

— Ні, це не так! Ніхто не загрожував Гансові Тюмелеві.

Американець був поранений, не мавши зброї. Я висловив співчуття, що Тюмель стріляв на пораненого, — заявляє Фукс.

— Свідок Марія Квітко, — викликає суддя.

— Я можу підтвердити, що в пораненого американського офіцера зброї не було. Він казав нам, що загубив зброю, коли котився з лявіною каміння.

Марія бере кінцеве слово:

— Правосуддя — велика справа... Чи думав він, цей злочинець, що кров мого брата й пораненого американця обійдеться йому безкарно? Настане день, коли тут, у Нюрнберзі, будуть засуджені всі злочинці, що зробили замахи на права людини, її свободу й незалежність! Тоді настане довгожданий мир...

За Марією Квітко підводиться Фукс.

— Колись був я ляндекнехтом... І коли мене 1941 року покликали до армії — я був призначений на денщика до цього пана. І ось за кілька років я побачив цілий ланцюг злочинів Тюмеля, організованих від нього на великі масштаби: убивства, пожежі, вивіз людей у неволю...

В цьому маленькому солдаті, що перейшов довгий бойовий шлях і зазнав стільки принижень і образ від свого офіцера, тепер вирує роками нагромаджувана ненависть. Цей непоказний і непомітний забитий солдат, що нічого не чув, крім виконання наказів, тепер усвідомив, де кінчається наказ і починається злочин. Його негарне обличчя стає особливо енергійним, коли він виголошує своє кінцеве слово, мов би він не свідок, а грізний палкий обвинувач.

— Я був солдатом. Я жив з солдатами і знаю їх. Мушу сказати, що такі, як Тюмель — тисячі СС і СД й золотих фазанів, втягли нашу батьківщину в цю страшну війну. Вони винні перед німецьким народом, винні перед мільйонами таких, як я: Сеппів, Фріців, Отто... Тюмелям немає місця в сім'ї чесних німців...

... Легкий вітрець колише шовкові штори в кімнаті Маріянни. Соняшні промені, виграючи химерними блисками, заломлюються в кришталі фляконів на туалетному столі. Розчервоніла Кароліна чіпляє гілочку флердоранжу до вінчального вбрання нареченої.

— Ах, Кароліно! Я все ще не вірю своєму щастю, — каже Маріянна, притискуючи до грудей фотокартку Гаррі

Годнетта, — який не схожий сьогоднішній день на той жахливий ранок...

Оглядаючи Маріянну в вінчальному убранні, Кароліна витирає сльози замилювання:

— Ви, баронесо, найкраща наречена в Німеччині.

»Сьогодні я найщасливіша жінка на світі...«

— Лиши мене саму, — просить її Маріянна і, ставши на коліна перед великим розп'яттям, гаряче молиться за своє майбутнє...

... Під готичним склепінням кірхи урочисто звучить орган. Вінчальна пара, стоячи на колінах, дістає благословіння від пастора і, повторюючи слова молитви, підводиться з шліфованих кам'яних плит. Гаррі надіває на

палець Маріянні вінчальний перстень. Обряд вінчання закінчений. Живі квіти встеляють шлях шлюбної пари. Численні друзі й гості радісно поздоровляють Гаррі Годнетта й Маріянну.

— Мій милий! Сьогодні я найщасливіша жінка на світі!
— зворушено озивається Маріянна. Гаррі ніжно цілує свою дружину...

... Ніс океанського пароплава розрізає запінені хвилі Атлантики. Спершись ліктями на поруччя, Гаррі Годнетт цілує свою молоду дружину в дорожнім убранні. Палуба заповнюється жвавими пасажирами, що вдивляються г туманні обриси величних хмародерів. Серед публіки появляються радісні обличчя Айріс, Марії, Миколи. Вони підходять до новоодружених.

— Там, дорога Маріянно, наша батьківщина, — завважує Айріс, показуючи на статую Свободи, що вирізбляється в тумані. Щораз ясніше вирисовується з туману освітлена сонцем, рука, тримаючи смолоскип.

Пелена туману заволікає статую; на її місці оживає обличчя містрес Годнетт, з надією обернене до неба.

— Дякую Тобі, Всевишній, за повернення мого сина! — Її обличчя повільно обертається в бік, звідки наближається пароплав, а простерта рука благословляє:

»Благословляю вас, дорогі мої діти!...«

К і н е ц ь

З М І С Т

Розділ 1.	БЛАКИТНА БЕЗОДНЯ	Стор. 3
Розділ 2.	УТРАЧЕНІ ТРОФЕЇ	„ 9
Розділ 3.	НЕВІЛЬНИКИ ГІР	„ 15
Розділ 4.	ТІНІ МИНУЛОГО	„ 21
Розділ 5.	У БАРОНА ВРОЧИСТО	„ 25
Розділ 6.	РОКОВАНА ЗУСТРІЧ	„ 30
Розділ 7.	ЗНИКЛИЙ БЕЗВІСТИ	„ 35
Розділ 8.	БЕЗНАДІЙНИЙ ПАЦІЄНТ	„ 38
Розділ 9.	ЙОГО ІМ'ЯМ	„ 42
Розділ 10.	ДИЯВОЛОВЕ ЛІГВО	„ 58
Розділ 11.	ТРІУМФ АКТРИСИ	„ 62
Розділ 12.	ФУКС — ДИПЛОМАТ	„ 65
Розділ 13.	ЗЕЛЕНИЙ КІТ	„ 78
Розділ 14.	МЮНХЕНСЬКІ КАТАКОМБИ	„ 85
Розділ 15.	СІМ СЛОНІВ	„ 91
Розділ 16.	ВОСКРЕСЛІ ВИДІННЯ	„ 97
Розділ 17.	НЕСПОДІВАНИЙ ЗВОРОТ	„ 105
Розділ 18.	СМУГАСТА ЛЮДИНА	„ 111
Розділ 19.	ЗАГАДКОВЕ ЗНИКНЕННЯ	„ 116
Розділ 20.	АМУР І ПСИХЕЯ	„ 119
Розділ 21.	ПОВЕРНЕННЯ ІМЕНІ	„ 125
	ЕПІЛОГ	„ 131

